

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

**Кафедра полоністики
Кафедра слов'янської філології
Кафедра сучасної української мови
Кафедра історії та стилістики української мови
Кафедра історії української літератури і шевченкознавства
Кафедра новітньої української літератури**

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ІЗ
СЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ (ПОЛЬСЬКОЇ,
ХОРВАТСЬКОЇ, ЧЕСЬКОЇ) ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І
ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА НАВЧАННЯ ЗА ОКР
"МАГІСТР", "СПЕЦІАЛІСТ" ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ:**

**"ПОЛЬСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА; УКРАЇНСЬКА МОВА
І ЛІТЕРАТУРА"; "ХОРВАТСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА;
УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА"; "ЧЕСЬКА МОВА І
ЛІТЕРАТУРА; УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА"**

**Затверджено Вченою радою Інституту філології,
протокол № 7 від 21 лютого 2011 року.**

Іспит за фахом як форма вступного випробування для навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями "магістр", "спеціаліст" спеціальності "слов'янська мова і література (польська/ хорватська/ чеська); українська мова і література" відбувається відповідно до "Правил прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2011/2012 навчальний рік" і має форму індивідуального екзаменування членами атестаційної комісії з фаху вступника на відповідний рівень навчання.

Іспит передбачає відповідь вступника на запитання (теоретичні), а також виконання завдання на уміння практично застосовувати набуті знання з фаху відповідно до затвердженої програми вступних випробувань з відповідних фахових дисциплін, що за змістом і обсягом включають навчальний матеріал підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр".

Вступникові пропонуються в екзаменаційному білеті по 3 питання - відповідно зі слов'янської (польської/ хорватської/ чеської) мови і літератури та української мови і літератури, причому одне з трьох питань має практичне спрямування (мовний аналіз невеликого текстового фрагмента; літературознавчий аналіз запропонованого програмового твору).

Максимальна кількість балів, що їх може набрати вступник, становить 100. Відповіді на запропоновані при екзаменуванні запитання і виконання відповідних завдань оцінюються такими балами (нижче наводиться максимально можлива кількість балів з кожного запитання (завдання)).

Спеціальність "слов'янська мова і література (польська/ хорватська/ чеська); українська мова і література", предмети: "слов'янська мова і література (польська/ хорватська/ чеська)"; "українська мова і література"

<i>Запитання (завдання)</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
1. Запитання зі слов'янської мови (польської/ хорватської/ чеської)	15
2. Запитання зі слов'янської літератури (польської/ хорватської/ чеської)	15
3. Завдання зі слов'янської мови (польської/ хорватської/ чеської) - мовний аналіз текстового фрагмента, включаючи переклад	20
4. Запитання з української мови	15
5. Запитання з української літератури	15
6. Завдання з української мови (мовний аналіз текстового фрагмента)	20

Програма вступних випробувань для підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр”, „спеціаліст”

I. (1) ПОЛЬСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

1. Польська мова

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ПОЛЬСЬКУ МОВУ

Місце польської мови серед слов'янських мов. Найголовніші фонетико-артикуляційні та граматичні особливості польської мови. Періодизація історії польської літературної мови. Джерела до вивчення історії польської мови. Діалектна основа польської мови. Діалектна диференціація польської мови. Характеристика специфічних рис, властивих польським діалектам. Літературна мова і діалекти на сучасному етапі.

ФОНЕТИКА. ОРФОГРАФІЯ

Найголовніші історично вмотивовані фонетичні та граматичні особливості польської мови. Особливості польської фонетичної системи. Її зіставлення з фонетичною системою сучасної української літературної мови. Голосні звуки польської мови. Особливості їх артикулювання носіями української мови. Артикуляція польських носових голосних та їх алофонів. Способи відтворення носових у мовному потоці. Історія носових звуків у польській мові. Приголосні звуки польської мови. Наслідки перехідних палаталізацій у польській мові. Специфічні особливості у вимові польських консонантів у зіставленні з українськими. Основні функціональні різновиди чергувань голосних та приголосних у польській мові. Перегласовка у польській мові: *rzegłos*, закономірності та винятки. Наголос та його еволюція у польській мові: встановлення фіксованого парокситонічного наголосу та основні винятки. Особливості наголошення слів у польській мові в порівнянні з українською. Наголошення запозичених лексем. Інтонаційні можливості польської мови, її професійні, вікові та регіональні різновиди. Історія польської орфографії. Реформатори польського правопису в історії польської мови. Основні орфографічні засади: фонетична, морфологічна, історико-етимологічна, конвенційна (семантико-граматична). Орфографічні довідники та словники польської мови.

МОРФОЛОГІЯ

Загальна характеристика граматичної системи польської мови. Спільні типологічні риси у галузі словозміни та словотвору сучасних польської та української мов. Теорія частин мови у польському мовознавстві (Я.

Розвадовський, В. Дорошевський, Ст. Шобер, М. Шимчак, З. Салоні).
Наукове опрацювання морфологічної будови польської мови у польській та українській лінгвістичній полоністиці. Іменник як частина мови: лексико-граматичні розряди та граматичні категорії і їх ієрархія. Категорія відмінка, числа. Поняття одиничності, множинності, збірності та граматична категорія числа. Реліктові форми двоїни (дуалісу). Категорія роду. Показники категорії роду та їх співвідношення. Категорія роду іменників зі значенням особи, її словотворчі та синтаксичні аспекти. Специфічна категорія чоловічо-особовості, сфера її дії, морфологічні та синтаксичні засоби вираження і їх співвідношення. Відмінювання польських іменників. Поділ на відміни, їх загальна характеристика. Відмінювання іменників чоловічої відміни. Співвідношення категорій назв істоти - неістоти, чоловічо-особовості та числа. Актуальні тенденції до уніфікації закінчень. Морфологічна адаптація запозичених іменників (родова належність, деплюралізація). Проблема відмінювання запозичених іменників. Прикметник у польській мові та його лексико-семантичні особливості. Семантико-граматичні види прикметників. Морфологічні ознаки прикметника у польській мові. Особливості відмінювання прикметників, основні фонетико-морфологічні чергування. Утворення ступенів порівняння. Синтетичні, аналітичні та суплетивні форми. Характеристика займенника у польській мові. Класифікація займенників за семантичними розрядами та за типами словозміни. Числівник як частина мови: граматичні ознаки числівника, множинність граматико-семантичної віднесеності числівника з іншими частинами мови. Семантичні розряди числівників. Особливості відмінювання числівників. Особливості сполучуваності числівників з іменниками. Типи синтаксичного зв'язку. Дієслово як частина мови. Дієвідмінювані, відмінювані і незмінні форми. Основи дієслова як словотвірна база дієслівних форм. Різні підходи і принципи класифікації дієслів (за дієвідмінами, за групами, за класами). Продуктивні і непродуктивні класи. Ієрархічність системи граматичних категорій дієслова: категорія виду, способи дієслівної дії, категорія стану, категорія особи, категорія часу, категорія способу. Засоби вираження граматичних значень дієслова. Відмінювані дієслівні форми. Дієприкметники. Віддієслівні іменники, їх категоріальна приналежність та місце серед інших дієслівних форм. Незмінні дієслівні форми: інфінітив та його морфологічні типи; дієприслівник. Прислівник як частина мови. Значення, морфологічні особливості, синтаксична роль та розряди прислівників. Ступені порівняння якісно-означальних прислівників. Синтетична та аналітична форми ступенів порівняння прислівників (stopniowanie proste i opisowe). Прийменник як службова частина мови. Класи

прийменників. Групи прийменників за походженням. Сполучник як частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю. Сполучники з точки зору походження. Вигук як частина мови. Значення вигуків. Групи вигуків за походженням. Звуконаслідувальні слова. Частка як службова частина мови. Групи часток за значенням і вживанням. Правопис часток.

СЛОВОТВІР

Місце словотвору в системі граматики сучасної польської мови. . Словотвір сучасної польської мови: провідні теорії, дериваційні класи та засоби. Словотвір і словозміна. Основні категорії та концепції дериватології. Теорія двочленності дериватів Я. Розвадовського. Логічно-синтаксична теорія В. Дорошевського. Теорія лексичної та синтаксичної деривації Є. Куриловича. Ономасіологічна теорія М. Докуліла. Загальна класифікація дериватів. Поняття продуктивного словотвірного типу. Основні формальні способи словотворення: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, складання основ (юкстапозиція), композиція тощо. Поняття словотвірного ланцюжку і словотвірного гнізда. Історико-діахронічний підхід до вивчення словотвору. Історичні зміни у дериваційній структурі слова: перерозклад, лексикалізація, народна етимологія, парадигматичне вирівнювання. Словотвір іменників: словотвірні типи субстантивів. Словотвір прикметників. Порівняльна характеристика похідних у польській та українській мовах. Деривація дієслів: специфіка польської мови у порівнянні з українською. Різниця у витлумаченні утворень типу *nomina actionis* в польській та українській лінгвістичних традиціях. Словотвір прислівників. Загальна характеристика питомих неологізмів на сучасному етапі розвитку мови.

2. СТРУКТУРА ВИПРОБУВАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

1. Питання з теоретичної граматики польської мови.
2. Переклад тексту (20 тис. знаків) з польської мови на українську, його переказ польською мовою, граматичний аналіз словоформ та історичних явищ у галузі фонетики.

3. ЗРАЗОК ВИПРОБУВАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

1. Дієслово в польській мові: розподіл на класи і дієвідміни, граматичні категорії, способи їх вираження, типові морфонологічні чергування в основах дієслів.
2. Текст польською мовою.

Література

1. Кононенко В. І., Кононенко І. В. Контрастивна граматики української та польської мов. – Київ, 2006.
2. Кравчук А. Польська мова – українцям. Іменна словозміна з елементами синтаксису. – Львів, 2008.
3. Лер-Сплавинский Т. Польский язык. Перевод с польского. – Москва, 1974.
4. Czernysz T. et al. Polsko-ukraiński słownik terminologii językoznawczej. – Київ, 2004.
5. Dejna K. Zarys dialektologii polskiej. – Warszawa, 1975.
6. Encyklopedia wiedzy o języku polskim / Pod red. S. Urbańczyka. – Wrocław, 1978.
7. Gramatyka opisowa języka polskiego / Red. W. Doroszewski, t. I-II. – Warszawa, 1968.
8. Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia. Pod red. R. Grzegorzczkovej, R. Laskowskiego, H. Wróbla. Wydanie drugie, zmienione. t. I-II. - Warszawa, 1978.
9. Klemensiewicz Z. Historia języka polskiego. – Warszawa, 1974.
10. Klemensiewicz Z. Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego. – Warszawa, 1971.
11. Gołąb Z., Heinz A., Polański K. Słownik terminologii językoznawczej. - Warszawa, 1968.
12. Nagórko A. Zarys gramatyki polskiej. - Warszawa, 1996.
13. Rospond S. Gramatyka historyczna języka polskiego. – Warszawa, 1971.
14. Szober S. Gramatyka języka polskiego. – Warszawa, 1976.
15. Tokarski J. Czasowniki poskie. Formy, typy, wyjątki, słownik. - Warszawa, 1951.

Орієнтовні зразки запитань

1. Місце польської мови серед слов'янських мов.
2. Періодизація історії польської літературної мови.
3. Літературна мова і діалекти на сучасному етапі.
4. Голосні звуки польської мови. Особливості їх артикулювання носіями української мови. Артикуляція польських носових голосних та їх алофонів.
5. Основні функціональні різновиди чергувань голосних та приголосних у польській мові.
6. Реформатори польського правопису в історії польської мови.
7. Орфографічні довідники та словники польської мови.
8. Загальна характеристика граматичної системи польської мови.
9. Спільні типологічні риси у галузі словозміни та словотвору сучасних польської та української мов.

10. Поняття одиничності, множинності, збірності та граматична категорія числа. Реліктові форми двоїни (дуалісу).
11. Категорія роду. Показники категорії роду та їх співвідношення. Категорія роду іменників зі значенням особи, її словотворчі та синтаксичні аспекти.
12. Відмінювання польських іменників. Поділ на відміни, їх загальна характеристика.
13. Прикметник у польській мові та його лексико-семантичні особливості. Семантико-граматичні види прикметників.
14. Утворення ступенів порівняння. Синтетичні, аналітичні та суплетивні форми.
15. Характеристика займенника у польській мові. Класифікація займенників за семантичними розрядами та за типами словозміни.
16. Числівник як частина мови: граматичні ознаки числівника, множинність граматико-семантичної віднесеності числівника з іншими частинами мови.
17. Типи синтаксичного зв'язку.
18. Дієслово як частина мови. Дієвідмінювані, відмінювані і незмінні форми.
19. Ієрархічність системи граматичних категорій дієслова: категорія виду, способи дієслівної дії, категорія стану, категорія особи, категорія часу, категорія способу.
20. Незмінні дієслівні форми: інфінітив та його морфологічні типи; дієприслівник.
21. Прислівник як частина мови. Значення, морфологічні особливості, синтаксична роль та розряди прислівників.
22. Синтетична та аналітична форми ступенів порівняння прислівників (*stopniowanie proste i opisowe*).
23. Прийменник як службова частина мови. Класи прийменників. Групи прийменників за походженням.
24. Сполучник як частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю. Сполучники з точки зору походження.
25. Вигук як частина мови. Значення вигуків. Групи вигуків за походженням. Звуконаслідувальні слова.
26. Місце словотвору в системі граматики сучасної польської мови.
27. Теорія лексичної та синтаксичної деривації Є. Куриловича.
28. Історико-діахронічний підхід до вивчення словотвору. Історичні зміни у дериваційній структурі слова: перерозклад, лексикалізація, народна етимологія, парадигматичне вирівнювання.
29. Словотвір іменників: словотвірні типи субстантивів.
30. Словотвір прислівників. Загальна характеристика питомих неологізмів на сучасному етапі розвитку мови.

2. Польська література

Характеристика польського середньовіччя за такими критеріями: періодизація, жанрово-тематичне розмаїття, латиномовна та польськомовна література. Пам'ятки релігійної та світської літератури: „Богородиця” (перша пам'ятка польською мовою), хроніки (Галла Аноніма, Кадлубека, Длугоша), житія та проповіді. Вірш Слоти „Про поведінку за столом” та „Розмова магістра Полікарпа зі смертю” як перші прояви ренесансного світогляду у середньовіччі. Доба Ренесансу як „золотий вік” у польській літературі. Перші польськомовні твори: „Життя Езопа Фрига та його байки” Бернарта з Любліна. Конфронтація середньовічного і ренесансного начал у світогляді і творчості М.Рея („Коротка розмова між трьома особами”, збірки „Звіринець” і „Фігліки”). Характеристика творчості Я. Кохановського: гуманістичне спрямування, жанрова насиченість, автобіографічні мотиви. Фольклор та античні мотиви у творах Я. Кохановського (збірка „Пісні”, „Пісня про Собутку”). Сатирично-гумористичні мотиви у творчості Я. Кохановського („Фрашки”, „Відмова грецьким послам”). Розвиток публіцистики в добу Ренесансу (А.Фрич-Моджевський „Про виправлення Речі Посполитої”). Філософсько-релігійна криза Ренесансу, контрреформація як перехід до барокового світогляду.

Характеристика сарматизму як специфіка польського бароко та його прояви в літературі. Три фази польського бароко і специфіка літератури кожної з фаз (метафізична поезія, поезія насолоди життя, сарматсько-патріотична література). Політична криза Речі Посполитої, передумови розподілу, втрата незалежності і державності як суспільно-політичне тло польського просвітництва. Естетико-філософські тенденції польського просвітництва (класицизм, сентименталізм). Розвиток драматургії і театру в добу польського просвітництва. Життя і творчість І. Красицького. Розвиток жанру героїко-комічної поеми, сатири і байки. Розвиток пейзажно-описової поеми як жанру (С. Трембецький „Софіївка”). Виникнення і розвиток жанру політичної комедії (творчість Ю.У.Немцевича).

Преромантизм в Польщі і його теоретичне підґрунтя. Дискусія романтиків з класиками. Характеристика і засади періодизації романтизму. Теоретично-естетична думка польського романтизму (А. Міцкевич, М. Мохнацький, Е. Дембовський). А Міцкевич – центральна постать польського романтизму. Періодизація та значення творчості поета. Характеристика найвидатніших творів А. Міцкевича („Ода до молодості”, збірки „Балади і романси”, „Кримські сонети”, „Дзяди”, „Пан Тадеуш”). Ю. Словацький –

життя і творчий шлях. Поетична полеміка з А. Міцкевичем та З.Красинським. Тема листопадового повстання в творчості Ю. Словацького. Фольклор та історія поляків у творах Ю. Словацького. Дигресійна поема „Беньовський” в контексті полеміки з А. Міцкевичем. Місце і значення „ української школи” у польському романтизмі. Основні представники. Романтична своєрідність світогляду та творчості З.Красинського. „Небожественна комедія”. Альтернатива романтичній течії. Творчість А.Фредра.

Пізній романтизм Ц. Норвіда: між романтизмом і модернізмом. Специфіка і особливості періоду польського позитивізму у контексті європейського реалізму. Філософське підґрунтя, періодизація. Програмні положення польського позитивізму. Огляд літературно-критичної публіцистики. Періодизація і характеристика творчості Е. Ожешко (новели, повісті, роман „ Над Німаном”). Еволюція творчості Б. Пруса: новелістика, „Форпост”, „ Лялька”, „ Фараон”. Стилiстичні пошуки і жанрове розмаїття прози Г. Сенкевича.

Поезія позитивізму (М. Конопницька, А. Асник). Естетико-філософська і суспільно-політична кризи на зламі ХІХ і ХХ ст. Проблема періодизації „Молодої Польщі”. Еволюція критики „ Молодої Польщі”: від „Конфітеору” С. Пшибишевського до „Легенди Молодої Польщі” С. Бжозовського. Поезія „ Молодої Польщі”. Стилiвові домінанти поетів-модерністів (К. Пшерва- Тетмасер, Я. Каспрович, Л. Стафф). С. Виспянський – реформатор польського театру („Весілля”). Реалістично-натуралістичні традиції у творчості Г.Запольської. Проза „Молодої Польщі”. Загальні особливості та єдність реалістично- натуралістичних традицій з модернізацією оповіді.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Chrzanowski J.* Historia literatury niepodległej Polski 965-1795. - Wyd. 11. - W., 1971.
2. *Głowiński M.* Prace wybrane, pod red. R.Nycza. - Kr., 1997-1999, t. 1-5.
3. *Głowiński M., Okopień-Sławińska A., Sławiński J.* Zarys teorii literatury. - Warszawa, 1972.
4. *Historia literatury polskiej w zarysie*, pod red. M.Stępnia, A.Wilkonia. - Wyd. 6, t. 1-2. - Warszawa, 1990.
5. *Klejner J., Maciąg W.* Zarys dziejów literatury polskiej. - Wrocław, 1974.
6. *Krzyżanowski J.* Dzieje literatury polskiej. – Warszawa, 1970.
7. *Literatura polska.* Przewodnik encyklopedyczny, pod red. J.Krzyżanowskiego, Cz. Hernasa. t. 1-2 - W., 1985.
8. *Markiewicz H.* Główne problemy wiedzy o literaturze - Kraków, 1970.
9. *Miłosz C.* Historia literatury polskiej. – Kraków, 1996.

10. *Okresy i prądy literackie*, red. J.Majda - Warszawa, 1988.
11. *Okresy literackie*, praca zbiorowa pod red. J. Majdy, wyd. 5, zmienione i poprawione, Kraków Oficyna Wydawnicza „Impuls” / Oficyna Wydawnicza „Text”, 1994. - 438 s.
12. *Sławiński J. Prace wybrane*, pod red. W.Boleckiego. - Kr., 1998, t. 1-5.
13. *Współczesna teoria badań literackich za granicą*. Antologia pod red. H.Markiewicz. - Kr., 1973, t. 1-3.
14. *Вєрвєс Г. В інтернаціональних літературних зв'язках*. - К., 1976.
15. *Вєрвєс Г. Польська література і Україна*. - К., 1976.
16. *Грабовська О., Моторний В. Історія польської літератури*. – Львів, 1965.
17. *История польской литературы*. - М., 1968-1969, т. 1-2.
18. *Литература славянских народов*, под ред. В.В.Витта. - М., 1968.
19. *Методологія*, загальні питання.
20. *Неупокоева И. Г. История всемирной литературы. Проблемы системного и сравнительного анализа*. - М., 1976.
21. *Оболевич В.Б. Історія польської літератури* - Львів, 1983.
22. *Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. В п'яти томах*. - К., 1987-1994.

Тексти:

1. *Borowy W. Od Kochanowskiego do Staffa. Antologia liryki polskiej. Wyd. 3.* - W., 1958.
2. *Антологія польської поезії / Вступне слово Я.Івашкевича*. - К., 1979, т. 1-2.

Орієнтовні зразки запитань (питання з історії польської літератури; літературознавчий аналіз художнього тексту за програмою)

1. Характеристика літератури польського середньовіччя за критеріями: періодизація, жанрово-тематичне розмаїття, латиномовна та польськомовна література.
2. Пам'ятки релігійної та світської літератури: „Богородиця”(перша пам'ятка польською мовою), хроніки (Галла Аноніма, Кадлубека, Длугоша), житія та проповіді.
3. Доба Ренесансу як „золотий вік” у польській літературі. Перші польськомовні твори: „Життя Езопа Фрига та його байки” Бернарта з Любліна.
4. Конфронтація середньовічного і ренесансного начал у світогляді і творчості М.Рея („Коротка розмова між трьома особами”, збірки „Звіринець” і „Фігліки”).

5. Характеристика творчості Я. Кохановського: гуманістичне спрямування, жанрова насиченість, автобіографічні мотиви. Фольклор та античні мотиви у творах Я. Кохановського (збірка „Пісні”, „Пісня про Собутку”).
6. Характеристика сарматизму як специфіка польського бароко та його прояви в літературі.
7. Естетико-філософські тенденції польського просвітництва (класицизм, сентименталізм).
8. Розвиток драматургії і театру в добу польського просвітництва.
9. Виникнення і розвиток жанру політичної комедії (творчість Ю.У.Нємцевича).
10. Преромантизм в Польщі і його теоретичне підґрунття.
11. Теоретично-естетична думка польського романтизму (А. Міцкевич, М. Мохнацький, Е. Дембовський).
12. А. Міцкевич – центральна постать польського романтизму. Періодизація та значення творчості поета.
13. Характеристика найвидатніших творів А. Міцкевича („Ода до молодості”, збірки „Балади і романси”, „Кримські сонети”, „Дзяди”, „Пан Тадеуш”).
14. Ю. Словацький – життя і творчий шлях.
15. Фольклор та історія поляків у творах Ю. Словацького. Дигресійна поема „Беньовський” в контексті полеміки з А. Міцкевичем.
16. Місце і значення „української школи” у польському романтизмі. Основні представники.
17. Еволюція творчості Б. Пруса: новелістика, „Форпост”, „Лялька”, „Фараон”.
18. Сильові домінанти поетів-модерністів (К. Пшерва-Тетмаєр, Я. Каспрович, Л. Стафф).
19. С. Виспянський – реформатор польського театру („Весілля”).
20. Проза „Молодої Польщі”. Загальні особливості та єдність реалістично-натуралістичних традицій з модернізацією оповіді.

Зразки завдань вступного випробування:

1. Сарматизм як специфічне явище польської культури та літератури: тенденції, представники, найвидатніші літературні твори.
2. Визначити стильові домінанти та особливості тропіки в ліриці молодополяків.

I. (2) ХОРВАТСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

1. ХОРВАТСЬКА МОВА

ВСТУП

Слов'янські мови, їх територіальне розповсюдження. Місце мов у

індоєвропейській мовній сім'ї, їх зв'язки з іншими мовами.

Діалектний поділ хорватської - класифікація територіальних говорів і наріч: історичні етапи формування, територіальне розповсюдження, взаємозв'язки, поступовість розвитку мовних явищ у загальнослов'янському мовному просторі.

Діалектна база, основні ознаки та функції літературних мов хорватів у різні історичні періоди. Іліризм, формування та вноормування літературної мови хорватів нового періоду.

Основні здобутки і напрямки розвитку сучасного хорватського та наукові проблеми української хорватистики.

ГРАФІКА ТА ОРФОГРАФІЯ

Графіка сучасної хорватської мови. Поява, зміни і пристосування класичної латиниці на хорватській мовній території в порівнянні з іншими слов'янськими мовами. Позначення специфічних звуків хорватської мови на письмі.

Фонетичний принцип правопису, семантична та етимологічна обумовленість відступів від нього на користь етимологічного принципу. Головні норми та їх основи щодо правопису великої літери, спільного і окремого написання слів, чергувань звуків, передачі інтернаціональної та іншомовної лексики, правил інтерпункції, скорочень, передачі власних імен та географічних назв.

Склад та походження лексики. Фразеологія хорватської мови. Етапи розвитку і сучасний стан лексикографії.

ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ

Артикуляторно-акустичні особливості звуків, важливі для характеристики фонетичної системи. Загальна характеристика систем голосних і приголосних звуків, специфічність окремих хорватських фонем.

Якісна характеристика наголосу та системи акцентів. Наголошені та ненаголошені слова.

Фонологічно обумовлені чергування: в системі приголосних - асиміляція за дзвінкістю, асиміляція за місцем творення, дисиміляція і втрата звуків; в системі голосних - асиміляція і дисиміляція. Морфологічно обумовлені чергування: в системі приголосних – палаталізації та йотація; в системі голосних – чергування о/е; е/о/а/и/Ø; а/Ø; л/о; рухомі голосні. Чергування рефлексів колишнього голосного "ять" у сучасній літературній мові.

СЛОВОТВІР І МОРФОЛОГІЯ

Співвідношення слова і морфеми. Граматичні і словотворчі морфеми. Принципи деривації, композиції, комбінованого словотвору.

Частини мови – самостійні та службові, змінні та незмінні. Іменні частини мови та їх граматичні категорії – рід (граматичний і природний),

число (однина, множина, двоїна), відмінок (прямі і непрямі відмінки).

Іменник. Семантична класифікація: власні, загальні (збірні, абстрактні, віддієслівні, речовинні). Відображення результатів історичного розвитку системи словозміни іменника у сучасному поділі на відміни за типами відмінювання.

I відміна "а": іменники чол. і сер. роду із закінченнями **Ø, -о, -е**. Тверда і м'яка основи, категорія "істота/неістота", особливості відмінювання іншомовних іменників, паралельність закінчень, фонетичні чергування в окремих відмінкових формах, розширення/усічення основи. Відтворення старих основ при нерівноскладовому відмінюванні іменників середнього роду. Збірні іменники в якості форм множини.

II відміна "е": іменники жін. та чол. роду із закінченням **-а** (всі) та **-о, -е** (емоційно забарвлені назви людей, тварин та прізвища), іменник "matі". Паралельність закінчень, фонетичні чергування в окремих відмінкових формах. Особливість відмінювання власних імен, відтворення старої основи у "matі".

III відміна "і": іменники жін. роду із закінченням **-Ø**, іменник "kсі". Паралельність закінчень у деяких відмінках, фонетичне чергування у відмінковій формі. Відтворення старої основи у "kсі".

Основні способи словотвору іменників різних семантичних груп.

Прикметник. Особливість реалізації граматичних категорій, семантична класифікація – традиційна та новаторська. Означений і неозначений вид (повна і коротка форма), тенденція до уніфікації та вживання у мовленні, особливості відмінювання.

Ступені порівняння якісних прикметників – значення, способи творення, суплетивні форми. Йотація приголосних основи.

Основні способи словотворення прикметників.

Займенник. Особливість реалізації граматичних категорій. Семантично-граматична класифікація. Типи відмінювання займенників. Особові займенники та їх енклітичні форми, особливість вживання.

Числівник. Особливості реалізації граматичних категорій. Класифікація за значенням. Типи відмінювання кількісних, порядкових, збірних числівників. Іменники із значенням кількості у функції числівників.

Дієслово. Лексичне значення. Семантична класифікація. Особливі дієслівні граматичні категорії – вид, час, спосіб, перехідність, особа, граматичне число та граматичний рід. Особові (часові – аорист, імперфект, перфект, плюсквамперфект, презент, футур I, та способові – імператив, кондиціонал, футур II) та неособові (інфінітив, дієприкметники активний і пасивний, дієприслівники теперішнього і минулого часів) дієслівні форми. Способи перфективізації та імперфективізації дієслів. Дві основи дієслова, творення від них простих і складених дієслівних форм. Поділ на дієвідміни за співвідношенням основ. Неправильні дієслова. Допоміжні дієслова.

Словотвір дієслів.

Прислівник. Морфологічна особливість незмінності, семантична класифікація. Способи творення – похідні та непохідні прислівники. Ступені

порівняння прислівників, їх зв'язок із прикметниками.

Прийменник. Функціональна роль у мові. Основні значення прийменниково-відмінкових конструкцій. Вживання з одним/кількома відмінками. Поділ за походженням, за будовою.

Сполучник. Функціональна роль у мові. Походження. Поділ за значенням та функцією. Сурядні та підрядні сполучники, їх класифікація.

Частка. Модальна функція у мові. Семантичні групи. Походження.

Вигук. Особливість морфологічної природи. Поділ за функцією. Позначення на письмі та виділення у процесі мовлення.

СИНТАКСИС

Основні одиниці – слово, словосполучення, речення. Граматичні відношення у синтаксичній конструкції. "Комунікативне" та "предикативне" речення. Граматична структура речення. Головні та другорядні члени.

Підмет. Синтаксична роль у мові. Способи вираження. Особливості узгодження із присудком.

Присудок. Визначення і синтаксична роль у мові, способи вираження, структура. Категорії предиката. Абсолютне і відносне вживання дієслівних форм часу.

Додаток. Роль і місце у структурі речення. Прямий і непрямий додаток, зв'язок із перехідністю дієслова та значенням. Додаток з прийменником.

Обставина. Місце у граматичній структурі речення, зв'язок із присудком. Поділ за значенням. Способи вираження.

Означення. Місце у граматичній структурі речення, способи вираження. Узгодження з означуваною одиницею.

Поділ речень на типи за метою висловлювання, за будовою, за емоційним забарвленням. Особливість окремих конструкцій в сербській мові.

Прості речення. Типи за структурою, особливості їх будови, різновиди.

Складні речення. Класифікація. Складносурядний та складнопідрядний типи складних речень в сербській мові. Різні види зв'язку структурних одиниць у них. Особливості пунктуації.

Складносурядні речення, класифікація, особливості.

Складнопідрядні речення. Класифікація за зв'язком із структурою головного речення, та значенням.

Прямий та зворотний порядок слів у реченні. Енклітики і проклітики, їх місце і значення у реченні. Стилістично означений та стилістично неозначений порядок слів.

Стилістичне розшарування сучасної хорватської мови, основні характеристики стилів.

Література

Ivic P. Izabrani ogledi iz istorije srpskohrvatskog jezika. – Nis, 1991.

Ivić P. Српскохрватски дијалекти, њихова структура и развој. Књ.1, Општа разматрања и штокавско наречје. Сремски Карловци – Нови Сад,

1994.

Peco A. Pregled srpskohrvatskih dijalekata. – Beograd, 1980.

Пецо А. Основи акцентологије српскохрватског језика. - Београд, 1991.

Brabec I., Hraste M., Zivkovic S. Gramatika hrvatskosrpskoga jezika. – Zagreb, 1970.

Samardzija M. Leksikologija hrvatskoga jezika. – Zagreb, 1975.

Baric E., Loncaric M., Malic D. i dr. Hrvatska gramatika. – Zagreb, 2005.

Težak S., Babić S. Gramatika hrvatskoga jezika. – Zagreb, 2000.

Babić S., Finka B., Moguš M. Hrvatski pravopis. – Zagreb, 1996.

Silić J. Hrvatski jezik 1. – Zagreb, 2001.

Silić J. Hrvatski jezik 2. – Zagreb, 2002.

Barić E., Hudeček L. Hrvatski jezični savjetnik. – Zagreb, 1999.

Anić V., Silić I. Pravopisni priručnik hrvatskog ili srpskog jezika.- Zagreb, 1987.

Babić S., Brozović D. – Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskog književnog jezika. – Zagreb, 1991.

Babić S. Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. – Zagreb, 1991.

Katičić R. Sintaksa hrvatskog književnog jezika – Zagreb, 1991.

Орієнтовні питання

1. Генетична приналежність хорватської мови, основні лінгвістичні та соціолінгвістичні особливості, що виокремлюють її в групі слов'янських мов.
2. Характеристика основних діалектних одиниць сучасної хорватської мови. Роль, значення і участь діалектів у становленні хорватської літературної мови.
3. Здобутки і напрямки розвитку хорватського мовознавства, перспективи української наукової хорватистики.
4. Своєрідність звукової системи хорватської мови по відношенню до інших слов'янських, її основні артикуляторно-акустичні особливості. Графічна система.
5. Граматики і словники хорватської мови.
6. Принцип правопису, фонологічно і морфологічно обумовлені чергування приголосних у хорватській літературній мові порівняно з українською.
7. Система акцентів і якісна характеристика наголосу у сучасній хорватській мові в порівнянні з українською.
8. Характеристика основних способів словотвору у хорватській мові залежно від семантико-граматичної приналежності слова.
9. Відображення основних результатів розвитку праслов'янської системи відмінювання іменників у сучасному поділі їх на відміни у граматичній системі хорватської мови.
10. Система поділу на частини мови та особливості реалізації граматичних категорій у сучасній хорватській мові.
11. Своєрідність системи дієслівних форм хорватської мови в порівнянні з українською.

12. Стилiстично нейтральний та стилiстично забарвлений порядок слiв у хорватському реченнi. Правила обов'язкового порядку слiв.
13. Речення як основна комунiкативна одиниця хорватської мови. Способи змiни типу речення.
14. Значення i функцiї вiдмiнкових форм iменних частин мови у реченнi.
15. Вiдносне i абсолютне вживання дiєслiвних форм у хорватській мовi як ознака художнього мовлення.
16. Система складних речень у хорватській мовi в порiвняннi з українською.

Зразки завдань вступного випробування:

1. Зробити переклад та морфологiчний розбiр самостiйних частин мови з уривкiв тексту.
2. Проаналiзувати уривок тексту з точки зору складу та походження лексики хорватської мови, словотвору, окремих частин мови, принципiв правопису.

2. ХОРВАТСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Першi пам'ятки хорватської писемностi. Давня хорватська лiтература на тлi розвитку хорватської державностi та культури. Загальнослов'янський контекст давньої хорватської лiтератури. Жанрова система середньовiчної хорватської лiтератури. Мова хорватської лiтератури.

Гуманiзм у хорватській лiтературi

Дубровницько-далматинська лiтература XV-XVII ст. Вплив iдей Вiдродження та iталійської лiтератури. Марко Марулич та його значення для хорватської лiтератури. Петраркiстська поезiя в Хорватiї. Творчiсть першого поколiння хорватських петраркiстiв. Тематика, провiднi мотиви. Хварське i Задарське лiтературне коло. Поезiя Д. Држича та Ш. Менчетича.

Творчiсть П. Хекторовича. П. Зоранич та його "Planine".

Європейський контекст творчостi М. Држича.

I. Гундулич та його мiсце в iсторiї хорватської лiтератури.

Бароко у Дубровнику та Далмацiї. Життя та дiяльностi Ю. Крижанича.

Реформацiя та контрреформацiя в Хорватiї, її вплив на розвиток хорватської лiтератури.

Хорватська лiтература XVIII ст. Идеї національного визволення та єдностi слов'ян у хорватiв та їхня еволюцiя. Просвiтництво у хорватiв.

Ілліризм. Загальна характеристика. Етапи розвитку. Л. Гай, його лiтературна та суспiльно-полiтична дiяльностi. Національне вiдродження у хорватiв. Програмнi тексти хорватського вiдродження. Творчiсть Станко Врза та Петра Прерадовича. Иван Манжуранич та його "Смерть Смайл-аге Ченгича".

Хорватська лiтература перiоду переходу вiд романтизму до реалiзму. Творчiсть А. Шеноа та її значення для хорватської лiтератури

Реалізм у хорватів. Хорватська проза періоду реалізму. Творчість Ксавера Шандора Джалського та Венцеслава Новака. Анте Ковачич та його роман "У реєстратурі". Творчість Е. Кумічича.

Хорватська поезія періоду реалізму.

Українсько-хорватські літературні взаємини доби реалізму.

Українсько-хорватські літературні взаємини 80-90-х рр. XIX ст.

Своєрідність політичної, культурної ситуації в Хорватії другої пол. XIX ст. - поч. XX ст.

Періодизація хорватського модерну. Специфіка модерністських течій в Хорватії на зламі XIX і XX століть. Поетична і прозова творчість А.Г. Матоша.

Діалектика національного і універсального у творчості Дінка Шімуновича. Творчість Я.П. Камова. Хорватська поезія на рубежі століть. Хорватська драматургія епохи модерну.

Творчість В. Назора.

Хорватська література між двома світовими війнами. Загальна характеристика. Поезія М. Крлежі. "Хорватський Бог Марс". Драматургія М. Крлежі. Літературно-критичні та ідейні погляди М. Крлежі "Соціальна" література.

Розмаїття методів та стилів хорватської поезії 20-30-х рр. XX ст. Творчість Тіна Уєвича. Особливості лірики 20-х років (елементи символізму, експресіонізму). Багатогранність поетичної творчості Т. Уєвича. Антун Бранко Шіміч. Програмні статті. Збірник віршів "Перетворення" та "Вибрані поезії". Філософська та ідейно-естетична основа експресіонізму.

Ульдеріко Донадіні. Літературна діяльність під час Першої світової. Повоєнна прозова та драматургічна творчість письменника.

Повоєнна хорватська література. Література НОБ. Генерація „круговашів” і „разлогівців” у хорватській літературі другої половини XX століття. „Хорватська весна”. Творчість А. Шоляна, Р. Маринковича, С. Новака, В. Десніци.

Література:

1. *Українська література у загальнослов'янському та світовому контексті*, тт. I–V. – К., 1983.
2. *Шаповалова М.С., Рубанова Г.Л., Моторний В.А. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження.* – Львів, 1982.
3. *Українська літературна енциклопедія*, тт. 1–3. – К., 1995.
4. *Історія західних і південних слов'ян.* – К., 2001.
5. *История всемирной литературы в 9-ти тт.* – М., 1985.
6. *История Югославии в 2-х тт.* – М., 1972.
7. *Зарубежные славянские литературы. XX век.* – М., 1970.
8. *Литература славянских и балканских народов конца XIX – начала XX вв.* – М., 1976.

9. *Пушкарев Л.Н.* Юрий Крижанич. Очерк жизни и творчества. - Москва, 1984.
10. *Зайцев В.К.* Между Львом и Драконом. - Москва, 1969.
11. *Peleš G.* Poetika suvremenog hrvatskog romana. - Zagreb, 1966.
12. *Korać S.* Hrvatski roman između dva rata. - Zagreb, 1968.
13. *Vučetić Š.* Hrvatska književnost 1914 – 1941. - Zagreb, 1960.
14. *Barac A.* Jugoslovenska književnost. – Zagreb, 1975.
15. *Šicel M.* Pregled novije hrvatske književnosti. – Zagreb, 1966.
16. *Jelčić D.* Povijest hrvatske književnosti. – Zagreb, 1997.
17. *Mirošević F., Šanjek F.* Pregled povijesti hrvatskoga naroda (od 6. st. do naših dana). – Zagreb, 1995.
18. *Frangeš I.* Suvremenost baštine. – Zagreb, 1992.
19. *Šicel M.* Pregled novije hrvatske književnosti. – Zagreb, 1979.
20. *Nemec, Krešimir.* Povijest hrvatskog romana od 1914 do 1945 godine. - Zagreb, 1998.
21. *Brešić V.* Novija hrvatska književnost. – Zagreb, 1994.
22. *Nemec K.* Tragom tradicije. – Zagreb, 1995.
23. *Novak S.P.* Povijest hrvatske književnosti. - Zagreb, 2003.
24. *Solar M.* Vježbe tumačenja. – Zagreb, 1997.
25. *Frangeš I.* Povijest hrvatske književnosti. Zagreb, 1983.
26. *Pavletić V.* Kritički medaljoni. Panorma hrvatskih pisaca i djela. - Zagreb, 1996.

Орієнтовні зразки питань

1. Давня хорватська література. Історичні обставини розвитку. Загальна характеристика. Загальнослов'янський контекст.
2. Поезія хорватського романтизму. Вираження ідей іліризму у творчості хорватських поетів-романтиків.
3. Творчість М. Држіча в контексті дубровницько-далматинського відродження.
4. Хорватська поезія в період між двома світовими війнами (Т.Уєвіч).
5. Хорватська барокова література: тематика, жанрові та стильові особливості.
6. Особливості розвитку хорватської літератури наприкінці 19 - початку 20 ст. Хорватський модернізм ("Поворот до Європи").
7. Хорватська література 2 пол. 19 ст. Історичні обставини розвитку. Перехід від романтизму до реалізму.
8. Творчість А. Матоша у контексті хорватського модернізму.
9. Життя і діяльність Ю. Крижанча. Слов'янська ідея у Ю.Крижанча. Ю. Крижанич і Україна.
10. Хорватська проза в епоху реалізму (Е.Кумічич, А.Ковачич, В.Новак).
11. Хорватська поезія в епоху реалізму (А.Харамбашич, С.С. Кранчевич).
12. "Соціальна література": загальна характеристика.

13. Особливості розвитку хорватської літератури у 18 ст.
14. Творчість А. Шеноа. Теоретичне обґрунтування А. Шеноа переходу літератури від романтизму до реалізму.
15. Поетична творчість П. Прерадовича, С. Врза, І. Мажуранича.
16. Хорватська проза в період між двома світовими війнами (на прикладі творчості М. Крлежі).
17. "Осман" І. Гундуліча: історичне підґрунтя, ідея твору, композиція, сюжетні лінії, система образів.
18. Йосип Косор як найвизначніший драматург хорватського модерну.
19. Творчість І. Войновича: поезія, драматургія. „Дубровницька трилогія”.
20. Тематичні і стилістичні характеристики новелістики А.Г. Матоша
21. Творчість Янка Лесковара. Образ головного героя у повістях "Misao na vječnost" і "Propali dvori".
22. Творчість Тіна Уєвича. Особливості лірики 20-х років.
23. Проза та драматургія Ульдеріка Донадіні.
24. Особливості розвитку хорватської літератури після Другої світової війни.
25. Творчість „разлогівців” і „круговашів”. Загальна характеристика.
26. Творчість П. Шегедина.
27. „Kratki izlet” А. Шоляна.
28. Проза і драматургія Р. Маринковича.

I. (3) ЧЕСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

1. ЧЕСЬКА МОВА

ВСТУП

Слов'янські мови, їх територіальне розповсюдження. Місце мов у індоєвропейській мовній сім'ї, їх зв'язки з іншими мовами.

Діалектний поділ чеської мови - класифікація територіальних говорів і наріч: історичні етапи формування, територіальне розповсюдження, взаємозв'язки, поступовість розвитку мовних явищ у загальнослов'янському мовному просторі.

Діалектна база, основні ознаки та функції літературної мови чехів у різні історичні періоди. Формування та внормування літературної мови чехів нового періоду.

Основні здобутки і напрямки розвитку сучасного чеського мовознавства та наукові проблеми української богемістики.

ГРАФІКА ТА ОРФОГРАФІЯ

Чеська графіка та її походження. Алфавіт. Співвідношення між звуками і буквами. Система діакритичних знаків. Позначення на письмі довгих голосних. Позначення шиплячих і м'яких приголосних. Позначення йотованої вимови губних.

Принципи чеського правопису: фонологічний (без послідовного застосування) і морфологічний. Дія історичного та етимологічного принципів (подвійна передача звуків). Їх співвідношення.

Особливості правопису слів іншомовного походження – власних імен та загальних назв.

ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ

Загальна характеристика звукової системи сучасної чеської літературної мови.

Підсистема голосних – вокалічна система чеської мови (п'ять голосних, які мають два варіанти – короткий: [a], [o], [u], [e], [i] і довгий: [a:], [o:], [u:], [e:], [i:]). Характеристика голосних за артикуляцією (якістю). Характеристика голосних за кількістю (тривалістю). Довгі та короткі голосні. Смыслоразрізнявальна роль довгих голосних – семантичні відмінності (pas - rás) і морфологічне розрізнення форм одного слова (hradu - hradu). Чергування голосних як категорія словотворчого і граматичного рівнів. Кількісні (за довготою - кількістю) та якісно-кількісні (довгота – короткість і спосіб утворення) чергування голосних. Дифтонги у чеській мові - [ou] у словах власне чеських або слов'янського походження та [au], [eu] у запозичених словах.

Підсистема чеських голосних у зіставленні з українськими.

Підсистема приголосних. Особливості творення й вимови приголосних ř, l, š, č, ž, d, t, n, d', t', n'. Протиставлення чеських приголосних за дзвінкістю – глухістю: b - p, d - t, d' - t', v - f, z - s, ž - š, g - k, h - ch. Позиційні зміни парних приголосних – асиміляція за дзвінкістю – глухістю. Непарні постійно дзвінкі m, n, n', j, l, r. Глухі c, č. Позиційні варіанти [ř]. Сонорні приголосні r, l (рідше m, n) у складотворчій функції. Протиставлення чеських приголосних за твердістю – м'якістю. Парні d - d', t - t', n - ň. "Правописно" тверді h, g, k, ch, r; м'які ž, š, č, ř, j; т. зв. "подвійні" b, f, l, m, p, s, v, z. Чергування приголосних та груп приголосних.

Групи приголосних, їхня вимова. Спрощення при вимові. Вимова подвоєних приголосних. Регресивна (рідше - прогресивна) асиміляція. Т. зв. гортанний вибух (gáz). Особливості вимови запозичених слів.

Закономірності поєднання звуків у чеській мові.

Наголос. Характер і місце наголосу в чеській мові. Його відмінності від українського. Додатковий наголос. Перенос наголосу.

Інтонація у різних типах речень (розповідні, питальні, окличні). Інтонаційні засоби для оформлення речень за метою висловлювання,

вираження емоційного ставлення до висловлюваного.

Інвентар фонем сучасної чеської літературної мови: підсистема голосних і підсистема приголосних.

Будова складу. Перевага консонантних фонем над сонантами у чеській мові.

Особливості фонологічної системи чеської літературної мови. Зв'язок фонологічного рівня чеської мови з її лексичним рівнем.

МОРФОЛОГІЯ

Морфологія як центр граматичної системи слов'янських мов. Морфологічне значення і способи його вираження.

Частиномовний поділ слів. Слова повнозначні та службові, змінні та незмінні. Основні способи формотворення.

Іменник. Граматичні категорії іменника: відмінок, число, рід, зразок відмінювання. Система відмінків у чеській мові. Категорія числа: однина, множина; залишки двоїни. Категорія роду. Категорія відмінка. Типи відмінювання іменників. Категорія істот і неістот, морфологічні засоби її вираження.

Зразки відмінювання іменників чоловічого роду. Відмінювання іменників на приголосний (*student, muž, hrad, stroj*), іменників на голосний (*předseda, soudce*). Відмінювання субстантивованих прикметників (*hajný, průvodčí*). Варіанти відмінкових закінчень (давальний, кличний, місцевий однини, називний, місцевий множини).

Зразки відмінювання іменників жіночого роду твердого та м'якого типу (*žena, růže*), відмінювання іменників на приголосний (*příseň, kost*). Особливості відмінювання, перехідні типи. Відмінювання субстантивованих прикметників жіночого роду (*hajná, průvodčí*).

Зразки відмінювання іменників середнього роду (*město, moře*). Особливості відмінювання іменників типу *stavení*. Іменники середнього роду з нерівноскладовими основами (*kuře*), особливості їх відмінювання. Субстантивовані прикметники середнього роду (*vstupné, telecí*), їх відмінювання.

Чергування кореневих довгих та коротких голосних при відмінюванні.

Поява випадного *e* в основі іменників.

Особливості вживання та відмінювання іменників *singularia tantum* та *pluralia tantum*.

Відмінювання запозичених іменників. Особливості відмінювання запозичень з латинської, грецької, германських, романських, східних, слов'янських мов.

Принципи відмінювання іменників – власних назв. Антропоніми. Топоніми. Відмінювання запозичених омонімів.

Прикметник, його морфологічні ознаки, семантичні та синтаксичні властивості. Узгоджені категорії роду, числа, відмінка, категорії істот і неістот. Прикметники якісні, відносні, присвійні.

Повні прикметники твердого (mladý, mladá, mladé) та м'якого (jarní, jarní, jarní) зразків, їх відмінювання. Категорія істот і неістот у прикметників чоловічого роду. Чергування приголосних і груп приголосних у прикметників твердого зразка в називному відмінку множини. Короткі прикметники, їх співвіднесеність з деякими якісними прикметниками. Морфологічні ознаки коротких прикметників, їхня повна парадигма. Синтаксична функція коротких прикметників.

Присвійні прикметники з суфіксами -ův, -ova, -ovo, -in, -ina, -ino. Особливості їх вживання. Відмінювання.

Ступені порівняння якісних прикметників. Творення вищого ступеня, чергування і зміни основ прикметників. Суплетивні форми. Творення найвищого ступеня. Аналітичні способи вираження способів порівняння. Особливості вживання ступенів порівняння в зіставленні з українською мовою.

Займенник. Розряди займенників за значенням, їх семантико-граматичні особливості. Співвіднесеність різних розрядів займенників з іншими частинами мови. Типи відмінювання займенників.

Займенники особові (já, ty, my, vy, on, ona, ono, oni, ony). Зворотний займенник (sebe). Їх відмінювання. Повні та короткі (енклітичні) форми займенників у непрямих відмінках, їх вживання.

Присвійні займенники (můj, tvůj, svůj, jeho, její, náš, váš, jejich), їх відмінювання. Невідмінювані займенники jeho, jejich.

Вказівні займенники (ten, tento, tehle, onen, taký, takový, onaký, tůž, sám), особливості їх функціонування, відмінювання.

Питальні займенники (kdo? co? který? jaký? čím?), їх відмінювання.

Неозначені й заперечні займенники (někdo, nikdo, nic, některý, kterýsi, jakýkoli, každý, všechen). Способи творення неозначених займенників. Особливості відмінювання неозначених займенників.

Числівник. Розряди числівників за значенням.

Кількісні числівники, їх відмінювання. Синтаксичний зв'язок їх з іменником та дієсловом. Особливості узгодження. Категорія роду, числа, відмінка кількісних числівників. Творення складних числівників, їх відмінювання.

Порядкові числівники, їх творення. Узгодження порядкових числівників з іменниками. Відмінювання порядкових числівників.

Творення та вживання збірно-видових числівників (druhové číslovky). Функції збірно-видових числівників. Особливості відмінювання.

Кратні числівники, способи їх творення, особливості вживання. Прикметникові кратні числівники. Кратні числівники прислівникового типу.

Дробові числівники.

Числівники подільні.

Неозначені числівники різних розрядів.

Числівники іменникового характеру, їх приналежність до чоловічого (tisíc, milion, bilion, trilion), жіночого (miliarda), середнього роду (sto) роду.

Дієслово. Загальна характеристика дієслівних утворень. Дієслово як

частина мови, що служить для вираження динамічної ознаки (дії, стану) у процесі її тривання, розгортання або становлення.

Категорія виду. Морфологічні показники доконаного і недоконаного виду. Способи творення видових форм у сучасній чеській мові.

Особові та безособові дієслівні утворення.

Особові утворення, що характеризуються комплексним вираженням чотирьох взаємопов'язаних категорій: особи, числа, часу і способу. Категорія особи та числа.

Категорія часу: теперішній, минулий, майбутній. Творення форм теперішнього часу. Форми майбутнього часу від дієслів доконаного і недоконаного виду (майбутній аналітичний час). Минулий час, його творення. Відмінності функціонування чеських дієслів доконаного виду в минулому часі в порівнянні з українською мовою.

Категорія способу. Дійсний спосіб і його форми. Наказовий спосіб. Творення форм 2-ї особи однини, 1-ї, 2-ї особи множини. Описові форми наказового способу. Значення форм наказового способу від доконаних і недоконаних дієслів. Дієслова із заперечною часткою *ne-*. Умовний спосіб. Форми умовного способу дієслів теперішнього і минулого часу, їх творення, значення і вживання. Відмінності у вживанні чеського умовного способу в порівнянні з українською мовою. Особливості творення форм дієслів 2-ї особи однини умовного способу від зворотних дієслів. Порядок слів у реченні з дієсловами умовного способу.

Активний і пасивний стан. Форми вираження активного та пасивного стану дієслів у чеській мові. Описовий пасивний стан. Особливості його вживання в чеській мові.

Рід як категорія особових дієслів.

Зворотні дієслова з компонентом *se, si*.

Класифікація дієслів за основами теперішнього та минулого часу. Продуктивні та непродуктивні класи дієслів.

Безособові дієслівні утворення.

Дієприслівник. Часові форми дієприслівників у чеській мові.

Творення дієприслівників теперішнього часу (*nesa, nesouc, nesouce, kručje, kručje, kručje*); творення дієприслівників минулого часу (*udělav, dělavši, udělavše*). Особливості їх вживання. Синтаксична функція дієприслівників.

Дієприкметник. Дієслівні та іменні категорії дієприкметника: вид, спосіб, час, рід, число, відмінок, категорія істот і неістот. Активний дієприкметник минулого часу на *-l (dělal)*. Зміна його за родами та числами. Особливості творення активних дієприкметників минулого часу від окремих дієслів. Пасивний дієприкметник минулого часу, його творення (суфікси *-en, -n, -t*). Чергування приголосних та груп приголосних при творенні пасивних дієприкметників із суфіксом.

Віддієслівні іменники на *-ení, -ní, -tí (čtení, pití)* та віддієслівні прикметники на *-ený (koupený)*, їх творення та вживання.

Інфінітив, типи інфінітивів на *-t* та *-cí*, його функції.

Класи й підкласи дієслів за типами відмінювання.

Прислівник. Морфологічні особливості, лексичне значення і синтаксична роль прислівника.

Розряди прислівників. Прислівники якісні та відносні. Продуктивні способи творення прислівників від прикметників у сучасній чеській мові.

Ступені порівняння прислівників, утворених від прикметників.

Прийменник. Основні значення конструкцій з прийменниками. Синтаксична роль прийменників. Морфологічні розряди прийменників. Первинні (проті) та вторинні (похідні) прийменники в чеській мові.

Сполучник. Морфологічний склад сполучників. Синтаксичні функції сполучників. Сурядні сполучники. Підрядні сполучники.

Частка. Функціональна характеристика часток. Семантичні й структурні особливості часток. Частки, що виконують словотворчу функцію. Частки, що виконують формотворчу функції. Частки і порядок слів у реченні.

Вигук. Загальна характеристика. Функціональна характеристика вигуків. Поділ вигуків за значенням. Звуконаслідувальні слова. Позиція вигуків у реченні.

СИНТАКСИС

Загальна характеристика чеської синтаксичної системи в зіставленні з українською.

Словосполучення як мінімальна синтаксична конструкція.

Речення як основна одиниця синтаксичного рівня мови.

Просте речення. Синтаксичні відношення (зв'язки) між словами (словоформами) в реченні.

Порядок слів.

Розповідні, спонукальні, питальні речення. Вираження модальності в реченні.

Стверджувальні і заперечні речення.

Складне речення.

Література до розділу „Графіка та орфографія”

Грамматика чеської мови. – К., 1992. – 375 с.

Чесько-український словник: В 2 т. – К., 1989-1990. – Т.1-2.

Широкова А.Г., Адамец П., Влчек Й. и др. Учебник чешского языка. – М., 1990.- 531 с.

Широкова А.Г., Васильева В.Ф., Едличка А. Чешский язык. - М., 1990. - 343 с.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. – Praha, 1978.– 799 s.

Література до розділу „Фонетика і фонологія”

Грамматика чеської мови. – К., 1992. – 375 с.

Зіставне дослідження української, чеської та російської мов. – К., 1987. – 184 с.

- Чесько-український словник: В 2 т. – К., 1989-1990. – Т.1-2.*
Широкова А.Г., Адамец П., Влчек Й. и др. Учебник чешского языка. – М., 1973.- 531 с.
Havránek B., Jedlička A. / Česká mluvnice. – Praha, 1981. – 582 s.
Mluvnice češtiny: Ve 3 d. – Praha, 1986-1987. – Т.1. – 566 s., Т.2. – 536 s., Т.3. – 746 s.
Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. – Praha, 1978.– 799 s.
Dynamika fonologického systému současné češtiny. - Praha, 1968. - 155 s.
Pálková Z. Česká výslovnost. – Praha, 1992. – 72 s.

Література до розділу „Морфологія”

- Грамматика чеської мови. – К., 1992. – 375 с.*
Зіставне дослідження української, чеської та російської мов. – К., 1987. – 184 с.
Лешка О. Грамматический очерк чешского языка // Чешско-русский словарь: В 2 т. – М.; Прага, 1978. – Т. 2.- С. 729-861.
Чесько-український словник: В 2 т. – К., 1989-1990. – Т.1-2.
Широкова А.Г., Адамец П., Влчек Й. и др. Учебник чешского языка. – М., 1973. - 531 с.
Havránek B. Studie o spisovném jazyce. – Praha, 1963. – 371 s.
Havránek B., Jedlička A. Česká mluvnice. – Praha, 1981. – 582 s.
Mluvnice češtiny: Ve 3 d. – Praha, 1986-1987. – Т.1. – 566 s., Т.2. – 536 s., Т.3. – 746 s.
Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. – Praha, 1978.– 799 s.
Šmilauer V. Novočeské tvoření slov. – Praha, 1971. - 217 s.

Література до розділу „Синтаксис”

- Грамматика чеської мови. – К., 1992. – 375 с.*
Зіставне дослідження української, чеської та російської мов. – К., 1987. – 184 с.
Чесько-український словник: В 2 т. – К., 1989-1990. – Т.1-2.
Широкова А.Г., Васильева В.Ф., Едличка А. Чешский язык. - М., 1990. - 343 с.
Bauer J., Grepl M. Skladba spisovné češtiny. – Praha, 1970. – 367 s.
Havránek B. Studie o spisovném jazyce. – Praha, 1963. – 371 s.
Havránek B., Jedlička A. Česká mluvnice. – Praha, 1981. – 582 s.
Mluvnice češtiny: Ve 3 d. – Praha, 1986-1987. – Т.1. – 566 s., Т.2. – 536 s., Т.3. – 746 s.
Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. – Praha, 1978.– 799 s.
Šmilauer V. Novočeská skladba. – Praha, 1969. – 574 s.

Орієнтовні зразки питань

1. Фонетичний склад чеської мови у зіставленні з українською.
2. Морфонологічні чергування у чеській мові.

3. Система голосних і приголосних чеської мови.
4. Способи словотворення у чеській мові.
5. Морфологічні явища у чеському словотворі.
6. Семантичні, морфологічні, синтаксичні ознаки іменника як частини мови.
7. Категорія відмінка іменника в чеській мові. Зразки відмінювання.
8. Система словозміни чеського іменника.
9. Чеський прикметник: семантичні, морфологічні, синтаксичні ознаки.
10. Числівник у чеській мові. Творення і вживання видових числівників. Особливості їх перекладу українською мовою
11. Семантичні, морфологічні, синтаксичні ознаки чеського дієслова
12. Система словозміни дієслів.
13. Категорія часу і способу особових дієслів. Особливості граматичних значень чеського дієслова.
14. Прислівник як частина мови. Словотвір прислівників.
15. Службові частини мови в морфології і синтаксисі чеської мови.
16. Речення як основна синтаксична одиниця.
17. Типи присудків у чеській мові, способи їх вираження.
18. Другорядні члени речення. Структурно-семантична характеристика.
19. Складні речення у чеській мові. Основи їх граматичної класифікації.
20. Літературна мова чехів і діалекти.
21. Діалекти чеської мови: групування та основні особливості.

Зразки завдань вступного випробування:

1. Зробити переклад та морфологічний розбір самостійних частин мови з уривків тексту.
2. Проаналізувати уривок тексту з точки зору складу та походження лексики чеської мови, словотвору, окремих частин мови, принципів правопису.

2. ЧЕСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Розповсюдження християнства на чеських і моравських землях. Жанрова структура давнього чеського письменства.

"Хроніка чеська" Козьми Празького, її особливе місце в давній чеській літературі.

Створення пам'яток церковної літератури чеською мовою, духовна лірика та епіка. Запозичені сюжети світської епіки.

"Александрейда" – чеський варіант середньовічного лицарського роману. Віршовані хроніки. "Хроніка т.зв. Даліміла" та "Збрацлавська хроніка"

Петра Жітавського.

Підйом і демократизація культурного життя в Чехії в XIV ст., збагачення чеської літератури взірцями нових середньовічних жанрів.

Літературно-дидактичні та філософські праці Томаша Штітного, його боротьба за утвердження чеської мови в літературі.

Ян Гус – чільний представник чеської Реформації. Література епохи гуситських воєн.

Творчість чеського мислителя Петра Хельчицького. Ідейний зміст та морально-етичні проблеми його творів.

Проблема гуманізму в чеській літературі. Повчальна та наукова література. Історична хроніка Вацлава Гайка з Лібочан. Переклади та народні книги епохи гуманізму.

Творча та видавнича спадщина Даніеля Адама з Велеславіна, його просвітительська робота.

Релігійно-просвітительська організація "Община чеських братів".

Наукова та освітянська діяльність Яна Благослава.

Діяльність видатного чеського педагога-гуманіста, вченого, літератора Яна Амоса Коменського.

Стиль бароко в літературі та мистецтві. Боротьба чеських патріотів за розвиток мови й літератури.

Чеське національне відродження кінця XVIII – початку XIX ст.

Видатний представник чеського Просвітительства Йозеф Добровський, його внесок у справу відродження чеської мови, літератури, науки й культури.

Дослідження в галузі мовознавства та літературознавства Йозефа Юнгмана, його оригінальні поетичні твори, переклади.

Літературні й наукові праці Павла Йозефа Шафарика та Франтішка Палацького, значення їхньої будительської, культурної, літературної та наукової діяльності для відродження духовного життя чеського народу.

Основні риси чеського романтизму, його національна своєрідність.

Основні ідеї та своєрідність побудови поеми Яна Колара "Дочка Славії". Коларівська концепція слов'янської взаємності.

Рукопис Краловедворський та Зеленогорський Вацлава Ганки та Йозефа Лінди.

Громадська, літературна, перекладацька та наукова діяльність Франтішка Ладіслава Челаковського.

"Букет" Карла Яроміра Ербена і чеська народна поезія. Розвиток жанру балади в чеській поезії.

Творчість Карла Гінка Махи – нова стильова течія в чеському романтизмі.

Поєднання "романтичного" й "реалістичного" начал у перехідний період розвитку літературного процесу в Чехії.

Журналістична та літературна діяльність Йозефа Кастанана Тила.

Проза і публіцистика Божени Немцовой, відгомін слов'янського фольклору в її творчості.

Сатирична поезія Карла Гавлічка Боровського. Проблематика

публіцистики.

Альманах "Май" і його значення для організації літературного життя в Чехії у другій половині XIX ст.

Ян Неруда, його літературна діяльність, літературно-критичні та публіцистичні твори.

Творчість Вітезслава Галека, його ліричні збірки, патріотична лірика, проза, літературно-критичні статті.

Чеська проза 60–80-х рр. "Мала" проза, соціальний та історичний роман: проблематика, традиційні й новаторські риси.

Суспільно-громадський та літературний розвиток Чехії у 80–900-х рр. Літературні погляди "рухівців" та "лумірівців".

Жанрове багатство, особливості, широта проблематики творів Сватоплука Чеха.

Патріотична лірика Йозефа Вацлава Сладека. Сладек – журналіст і перекладач.

Поетична епопея Ярослава Врхлицького, її проблематика, жанрові особливості.

Становлення та розвиток реалізму в чеській літературі.

Концепція чеської історії в романах Алоїса Їрасека.

Різноманіття естетичних та літературних течій та напрямків в Чехії на початку XX ст.

Поетика та проблематика поетичних збірок Йозефа Сватоплука Махара.

Риси імпресіонізму та символізму в творчості Антоніна Сови, ліричність і мелодійність його поетичної мови.

Естетика поетичних збірок Отокара Бржезіни, філософська та релігійна спрямованість.

Коло письменників навколо альманаху *Moderní revue*, естетика символізму та декадансу. Поезія К.Главачека, Ї. Карасека зі Львовиці.

Генерація "бунтарів" та її місце в суспільному й літературному процесі Чехії на початку XX ст.

Поетична мова Станіслава Костки Ноймана, літературно-критичні праці, різноманіття стильових напрямків.

Віддзеркалення людських переживань, настроїв, мрій в поезії Карла Томана.

Романтичне забарвлення поезій Віктора Дика. Мотиви патріотизму.

Анархобунтарський характер збірок Франтішека Геллнера.

Творчість Франі Шрамека, тема кохання, молодості.

Основні теми збірки Петра Безруча "Сілезькі пісні".

Розвиток чеського літературного процесу у міжвоєнні десятиліття. Проблематика чеської поезії 20 – 30-х рр. XX ст.

Різноманіття стильових течій, пошуки досконалості та віртуозності в поезії Вітезслава Незвала.

Творча індивідуальність Ярослава Сейферта.

Основні тенденції розвитку прози між двома світовими війнами.

Гумористична проза Ярослава Гашека, зв'язок з чеським національним

фольклором.

Проза і драма Карела Чапека, її специфіка, художні особливості, проблематика.

Українська тематика в творчості Івана Ольбрахта.

Проблематика й поетика прози Владіслава Ванчури.

Чеський театр 20-30-х рр. ХХ ст.

Чеська література часів Другої світової війни.

„Працька весна” 60-х рр. ХХ ст. – культурний і літературний ренесанс. Творче покоління «шістдесятників». Основні тенденції чеського літературного та культурного розвитку 60-х рр. ХХ ст.

Поетика чеського театру абсурду та драма Вацлава Гавела.

Творчі пошуки Богуміла Грабала.

Теорія та практика роману в творчості Мілана Кундери.

Автобіографічність прози Йозефа Шкворецького.

Чеський історичний роман 60-х рр. ХХ ст.

Проза на тему Другої світової війни.

Чеський соціальний роман 60-х рр. ХХ ст.

Поетичні школи, програми, угруповання 50-60-х років ХХ ст.

Література:

1. *Кузнецова Р.Р.* История чешской литературы. - М., 1987.
2. *Очерки истории чешской литературы XIX – XX вв.* - М., 1963.
3. *Історія західних і південних слов'ян.* Курс лекцій. – К., 2001.
4. *Палій О.П.* Чеська проза 60-х років ХХ століття. – К: освіта України, 2008.
5. *Шановалова М., Рубанова Г., Моторний В.* Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження. – Львів, 1993.
6. *Balajka V.* Přehledné dějiny literatury I, II, III. - Praha, 1999.
7. *Bendl S.* Maturita z českého jazyka. - Praha, 1999.
8. *Blahynka M.* Čeští spisovatelé 20. století. Slovníková příručka. – Praha: Československý spisovatel, 1985.
9. *Hrabak J., Jeřábek D., Tichá Z.* Průvodce po dějinách české literatury. – Praha: Panorama, 1984.
10. *Hrabak J.* Starší česká literatura. Úvod do studia. – Praha: SPN, 1979.
11. *Tichá Z.* Cesta starší české literatury.- Praha: Panorama, 1984.
12. *Galík J., Machala L.* Panorama české literatury (literární dějiny od počátků do současnosti). – Praha: Rubico, 1994.
13. *Vodička F. a kol.* Svět literatury I-II. – Praha: SPN, 1992.
14. *Kralík O.* Labyrint divných dějin českých. – Praha, 1970.
15. *Měšt'an Antonín.* Česká literatura 1785 – 1985. - Київський славістичний університет, 2002.
16. *Panorama české literatury/ Literární dějiny od počátků do současnosti/* red. Lubomír Machala, Eduard Petřů. - Praha, 1994.

17. *Št'astný R.* Čeští spisovatelé deseti století. - Praha, 1974.
18. *Dějiny země koruny české I=II.* - Praha, 1997.
19. *Slovník českých spisovatelů.* – Praha: Libri, 2000.
20. *Vavříny literatury.* - Praha: Národní knihovna, 1990
21. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století (slovníková příručka).* - Praha: Československý spisovatel, 1982.
22. *Červenka M., Macura V., Med J., Pešat Z.* Slovník básnických knih. – Praha: Československý spisovatel, 1990.
23. *Slovník literárních směrů a skupin.* – Praha: Panorama, 1983.
24. *Slovník literární teorie.* – Praha: Československý spisovatel, 1984.
25. *Svoboda J.* Z obzoru tvorby. Kapitoly z české literatury. – Ostrava, 1998.
26. *Rzounek V.* Nástin povalečné české literatury 1945-1980. – Praha, 1984.

Орієнтовні зразки питань:

1. Давня чеська література у загальнослов'янському контексті: джерела, система жанрів, особливості становлення і розвитку.
2. Громадсько-політична та релігійна спрямованість гуситської літератури. Ян Гус – чільний представник чеської реформації.
3. Особливості чеського бароко. Творчість Яна Амоса Коменського.
4. Національне відродження у Чехії (кін. XVIII – поч. XIX ст). Наукова та літературна діяльність «будителів».
5. Основні віхи розвитку романтизму в чеській літературі.
6. Творчість К.Г.Махи в контексті чеського та європейського романтизму.
7. Жанр балади в поезії К.Я.Ербена.
8. Проза та драматургія Й.К.Тила.
9. Значення творчості Я.Неруди. Коло письменників навколо альманаху «Май».
10. Літературні погляди "рухівців". Проблематика творів С.Чеха.
11. Художня програма "лумірівців". Жанрове багатство творчості Я.Врхліцького.
12. Становлення та розвиток реалізму в чеській літературі, його специфічні риси.
13. Модернізм на чеському ґрунті. Представники угруповання Česká moderna.
14. Коло письменників навколо альманаху Moderní revue, естетика символізму та декадансу.
15. Угруповання письменників початку XX ст., естетична розмаїтість творчості.
16. Авангардні течії у чеській поезії та творчість Вітезслава Незвала.
17. Самобутність творчої індивідуальності Ярослава Сейферта.
18. Сатира Ярослава Гашека: національний внесок у скарбницю загальнолюдського досвіду.

19. Естетична й етична концепція світу та людського буття в творчості Карела Чапека.
20. Українська тематика в прозі І.Ольбрахта.
21. Естетика модернізму та романістика В.Ванчури.
22. „Празька весна” 60-х рр. ХХ ст. – культурний і літературний ренесанс.
23. Основні тенденції чеського літературного та культурного розвитку 60-х рр. ХХ ст.
24. Поетика чеського театру абсурду та драма Вацлава Гавела.
25. Творчі пошуки Богуміла Грабала.
26. Теорія та практика роману в творчості Мілана Кундери.
27. Автобіографічність прози Йозефа Шкворецького.
28. Чеський історичний роман 60-х рр. ХХ ст.
29. Проза на тему Другої світової війни.
30. Чеський соціальний роман 60-х рр. ХХ ст.
31. Поетичні школи, програми, угруповання 50-60-х років ХХ ст.

II. УКРАЇНСЬКА МОВА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

1. УКРАЇНСЬКА МОВА

1. Сучасна українська мова

Лексикологія

Слово як основна одиниця мови, його основні ознаки й функції.

Поняття лексеми. Поняття лексико-семантичного варіанта (ЛСВ).

Однозначні й багатозначні слова. Типи багатозначності в українській мові.

Способи творення переносних значень. Роль конотації у формуванні й функціонуванні слів із переносним значенням.

Омонімія в сучасній українській мові. Проблема розмежування омонімії й полісемії. Синоніми, їх місце й роль у лексико-семантичній системі.

Поняття семантичної валентності й лексичної сполучуваності. Антонімія в українській мові.

Лексика української мови за походженням. Шляхи запозичень. Етапи освоєння запозичених слів і семантичні процеси, що їх супроводжують. Тематичні групи запозичень. Лексика кодифікована й некодифікована, загальнонародна й регіонально або соціально обмеженого використання. Територіально обмежена лексика (діалектизми), аспекти її вивчення.

Жаргонна лексика й літературна мова. Жаргонізми, вульгаризми, арготизми та їх стилістичне використання. Термінологічна лексика. Наукова та виробничо-технічна термінологія. Проблеми й перспективи української термінології.

Активний і пасивний склад української мови. Ономастична лексика. Специфіка власних імен у словниковому складі мови.

Фразеологія

Поняття фразеологічної одиниці (фразеологічного звороту).
Співвідношення між лексичним значенням слова і значенням фразеологізму.
Питання класифікації фразеологічних одиниць. Джерела української фразеології.

Лексикографія

Словники як одне з джерел вивчення української лексики. Типи словників.

Фонетика

Аспекти вивчення звукових одиниць (І. О. Бодуен де Куртене, Л. В. Щерба, М. С. Трубецької). Розвиток теорії фонем. Фонема й алофони. Система фонем сучасної української мови.

Система голосних фонем української мови: класифікації, загальна характеристика. Система приголосних фонем української мови: класифікації, загальна характеристика. Зміни звуків у мовному потоці як наслідок їх взаємодії. Комбінаторні зміни. Позиційні зміни.

Склад як сегментно-надсегментна (просодична) одиниця. Типи складів. Теорії складоподілу.

Орфоенія

Орфоепічні норми та їх суспільне значення. Орфоепічна норма і варіант. Орфоепічні норми в системі українського вокалізму. Орфоепічні норми в системі українського консонантизму. Фоностилїстика.

Звукозображувальні звукові засоби української мови: звуконаслідування і звуко символізм. Звукопис. Евфонія.

Графіка

Український алфавіт (абетка), його писана та друкована форми. Співвідношення між літерами українського алфавіту й фонемами української літературної мови.

Орфографія

Принципи орфографії української мови: фонетичний, морфологічний та історичний, або традиційний. Сміслові, або семантико-диференційні, написання. Сучасний український правопис.

Морфеміка

Морфеміка як підсистема мови. Функціонування морфем у мові та мовленні. Морфема, аломорфи та варіоморфи.

Структурно-семантична характеристика афіксальних морфем.

Зміни в морфемній структурі слова. Спрощення та перерозклад як історичні процеси зміни морфемної структури слова, їхні причини та наслідок. Явище ускладнення морфемної структури слова.

Словотвір

Об'єкт, предмет, лінгвістична проблематика. Система і структура синхронного словотворення. Словотвірна пара, словотвірний ланцюжок, словотвірне гніздо, словотвірна парадигма.

Способи словотворення в українській мові та використання їх у різних частинах мови.

Парадигматичний та синтагматичний аспект морфології. Морфологічні явища в українському словотворі. Поняття морфонеми.

Морфологія

Грамматичне значення слова. Грамматичні форми (засоби) і способи вираження граматичних (морфологічних) значень в українській мові. Елементи аналітизму в морфологічній системі української мови. Грамматичні категорії як узагальнення однотипних граматичних значень.

Іменник як частина мови. Семантичні, морфологічні, синтаксичні та словотвірні ознаки. Категорії роду і числа іменника (структура граматичних значень, функції). Категорія відмінка іменника. Структурна і функціональна класифікація відмінкових граматичних значень. Типи парадигм (відмін) іменників як набори відмінкових флексій. Варіанти відмінкових закінчень (історичний коментар). Неповні парадигми.

Прикметник: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки. Форми прикметника в українській мові: короткі, повні стягнені, повні нестягнені (історичний коментар). Парадигматика прикметників.

Числівник: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки. Ідентичність семантики, морфологічних категорій і синтаксичних функцій порядкових числівників і прикметників. Лексико-граматичні розряди числівника. Відмінювання числівників.

Займенники як група слів, що виділяються в окрему частину мови за традицією. Відсутність у займенників єдиної частиномовної семантики. Неуніфікованість граматичних категорій займенників. Семантико-функціональна класифікація займенників. Інтерпретація займенника в шкільній і науковій морфології.

Дієслово: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки. Питання про обсяг дієслівної лексеми. Категорії часу і способу особових дієслів: структура граматичних значень, форми їх вираження, функції. Взаємодія цих категорій у системі дієслова.

Вчення про аспектуальність дієслова. Категорія виду як ядро аспектуальності. Тенденції розвитку системи двовидових дієслів. Одновидові дієслова. Лексико-граматичні розряди родів дії.

Дієприкметник і дієприслівник у системі дієслова. Дієслова, що не мають форм дієприкметника і дієприслівника. Форми на *-но*, *-то*. Інтерпретація дієприкметника і дієприслівника в шкільній і науковій морфології.

Прислівник, його частиномовні ознаки. Словотвір прислівників. Семантичні групи прислівників. Питання про категорію стану і модальні

слова.

Службові слова. Сполучники, прийменники, частки. Незмінюваність і відсутність синтаксичних функцій як ознака службових слів. Питання про частиномовний статус вигуків.

Синтаксис

Неоднакове розуміння словосполучення в працях із синтаксису. Синтаксичні відношення і зв'язки. Предикативні і непередикативні відношення. Питання про синкретичні відношення; специфіка апозитивних відношень.

Типи підрядного зв'язку. Новітній синтаксис про синтаксичні зв'язки. Співвідношення між синтаксичними зв'язками і синтаксичними відношеннями.

Речення як синтаксична одиниця. Сучасні аспекти вивчення речення. Предикативність та інтонація повідомлення як основні диференційні ознаки речення. Поняття про парадигму речення. Стверджувальні і заперечні речення. Поняття про структурну схему простого речення.

Основні семантичні і формальні ознаки підмета. Структурні типи підмета. Простий ускладнений присудок. Функції зв'язки і призв'язкового компонентів у структурі складеного присудка.

Головний член односкладного речення як диференціатор типу речення. Теорія односкладних речень у сучасному синтаксисі. Типи односкладних речень.

Традиційна граматики про другорядні члени речення. Новітній синтаксис про особливості поширювальних компонентів формально-граматичної структури простого речення.

Неповні і повні речення. Типи неповних речень – власне неповні і еліптичні. Поняття про парцеляцію. Питання про слова-речення та їх різновиди. Семантико-синтаксична структура речення. Семантико-синтаксична категорія валентності. Предикатна і субстанціональні синтаксеми. Первинні і вторинні синтаксеми. Поняття про синтаксичне ускладнення простого речення. Типи формального ускладнення простого речення.

Поняття структурної схеми складного речення. Типи синтаксичного зв'язку у складному реченні. Поняття недиференційованого зв'язку (О. М. Пешковський, І. Р. Вихованець). Способи вираження зв'язків і відношень у структурі складного речення. Принципи класифікації складних речень у синтаксичній традиції і сучасній синтаксичній теорії. Різновиди складносурядних речень за відношеннями між предикативними частинами. Принципи класифікації складнопідрядних речень. Безсполучникові складні речення в історії синтаксичного вчення. Типи речень за характером синтаксичного зв'язку між предикативними частинами. Речення з різними видами зв'язку.

Текст як лінгвістична категорія.

Принципи української пунктуації.

ЛІТЕРАТУРА

- Авксентьєв Л. Г., Ужченко В. Д.* Українська фразеологія. – Харків, 1990.
- Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М.* Граматика української мови: Морфологія. – К., 1993.
- Вихованець І., Городенська К.* Теоретична морфологія української мови. – К., 2004.
- Вихованець І. Р.* Граматика української мови: Синтаксис. – К., 1993.
- Гортинич В. О.* Українська морфологія. – Дніпропетровськ, 2002.
- Загнітко А. П.* Теоретична граматики української мови: Синтаксис. – Донецьк, 2001.
- Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М.* Курс сучасної української літературної мови. – Ч. 1. – К., 1972.
- Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А.* Словотвірна морфеміка сучасної української мови. – К., 1998.
- Козленко І. В.* Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. – К., 2004.
- Кулик Б. М.* Курс сучасної української літературної мови: Синтаксис. – К. – Ч. II. – 1965.
- Кучеренко І. К.* Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія. – Вінниця, 2003.
- Мойсієнко А. К.* Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення. – К., 2006.
- Плющ Н. П., Бас-Кононенко О. В., Дудник З. В., Зубань О. М.* Сучасна українська літературна мова. Фонетика. – К., 2002.
- Селіванова О. О.* Актуальні напрями сучасної лінгвістики. – К., 1999.
- Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / За заг. ред. *І. К. Білодіда.* – К., 1969.
- Сучасна українська літературна мова. Лексика / За заг. ред. *І. К. Білодіда.* – К., 1973.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. *І. К. Білодіда.* – К., 1969.
- Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. *І. К. Білодіда.* – К., 1972.
- Тоцька Н. І.* Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. – К., 1981.
- Шульжук К. Ф.* Синтаксис української мови. – К., 2004.

2. Старослов'янська мова

Старослов'янська мова як перша літературно-писемна мова слов'ян. Її значення в історії культури слов'янських народів. Походження слов'янської писемності. Пам'ятки старослов'янської мови. Фонетико-фонологічна система старослов'янської мови. Фонетичні процеси праслов'янської епохи

та відображення їх наслідків у старослов'янській мові. Словниковий склад старослов'янських рукописів. Морфологічна система старослов'янської мови. Особливості словотвору іменників. Синтаксична будова старослов'янської мови.

3. Історія української мови

Питання походження української мови та його висвітлення у працях мовознавців (П. Житецького, С. Смаль-Стоцького, О. Шахматова, Л. Булаховського, Ф. Філіна, Ю. Шевельова, Г. Півторака). «Гіпотези М. Погодіна – О. Соболевського». Звукові зміни в системі вокалізму та консонантизму в середній та пізній періоди існування праслов'янської мови. Фонетичні зміни дописемного періоду (VII-Xст.) і відбиття їх у всіх східнослов'янських мовах. Система вокалізму і консонантизму протоукраїнської мови кін. X – поч. XI ст. Історія зредукованих голосних і наслідки їх занепаду в системі голосних і приголосних. Типи відмін іменників протоукраїнської мови. Основні чинники витворення сучасної системи відмінювання. Історія займенникових та прикметникових форм. Формування числівника як самостійної частини мови. Система дієслівних категорій і форм дієслова. Структура речення в давньоукраїнській та староукраїнській мовах, головні та другорядні члени речення, форми їх вираження. Еволюція складного речення в давньоукраїнській мові.

4. Історія української літературної мови

Джерела розвитку історії української літературної мови. Підходи до періодизації історії української літературної мови. Лінгвістичні оцінки щодо мовної ситуації в Київській Русі. Співвідношення книжних і народнорозмовних елементів у “Слові о полку Ігоревім”. Нові редакції, доповнення старих пам'яток. Четья Мінея 1489 року. Системне представлення українських живомовних явищ у ділових пам'ятках XIV-першої половини XVI ст. (М. Пещак, В. Розов, М. Худаш). Бароко та його значення в розвитку виразових засобів української мови. Характеристика живомовної основи староукраїнських перекладів конфесійних текстів: Пересопницького Євангелія, Крехівського Апостола (І. Чепіга, П. Житецький, І. Огієнко). Науково-теоретична розробка церковнослов'янської мови української редакції та її кодифікація (граматики Л. Зизанія, М. Смотрицького, «Адельфотес»). Рукописна граматики І. Ужевича. Становлення лексикографічного методу у словниках другої половини XVI – першої половини XVII ст. Нові жанри і стилі в староукраїнській літературній мові другої половини XVI – XVII ст.: полемічна література, Учительні євангелія та ін. Мовна основа текстів Григорія Сковороди. Риси пізнього бароко в його мовотворчості. Питання про спадкоємність літературної мови старого і нового періодів. Мовностильові новації текстів І. Котляревського в зіставленні з попередньою традицією XVIII ст. (П. Житецький, Ю. Шевельов). Джерела Шевченкової

мови. Мовна дискусія 90-х рр. XIX ст. Лексикографічна практика Інституту української наукової мови в Києві (1921-1930 рр.) (С. Бевзенко, М. Жовтобрюх, Ю. Шевельов). Історико-мовні студії 1920-х – початку 30-х рр. Сучасні дослідження з історії української літературної мови.

5. Діалектологія

Предмет, завдання і значення діалектології. Територіальні і соціальні діалекти. Мова і діалекти на різних етапах суспільно-історичного розвитку. Діалекти і літературна мова. Історія української діалектології. Типи діалектних явищ в українській мові. Загальна характеристика українського діалектного вокалізму. Український діалектний консонантизм. Різновиди морфологічних діалектних відмінностей. Характеристика діалектного словотвору. Діалектні відмінності у наголошуванні форм слів. Типи відмінностей у синтаксисі української діалектної мови. Типи діалектних відмінностей у лексиці. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Історичні нашарування в діалектній лексиці. Характеристика діалектних відмінностей у фразеології. Поліські (північні) діалекти. Територія поширення. Фонетичні і граматичні особливості. Лівобережнополіські говірки. Правобережнополіські говірки. Волинсько-поліські говірки. Перехідні говірки. Південно-західні діалекти Територія поширення. Фонетичні і граматичні особливості. Волинсько-подільська група говорів. Галицько-буковинська група говорів. Карпатські говори. Південно-східні діалекти Територія поширення. Фонетичні і граматичні особливості. Середньонаддніпрянські говірки. Слобожанські говірки. Степові говірки. Переселенські українські говірки південно-східного діалектного типу. Історія дослідження нелітературної лексики в українському мовознавстві. Визначення термінологічного поля арго, жаргону та сленгу. Стилістичний потенціал сленгу в сучасному мовному дискурсі.

6. Методика викладання української мови в школі

Методика навчання мови як наукова і навчальна дисципліна. Завдання методики викладання української мови. Зміст, структура, обсяг курсу. Методи навчання мови. Прийоми навчання мови. Засоби навчання мови. Класифікації методів навчання мови. Типи уроків з української мови. Поняття орфограми, типи орфограм. Пунктограма, типи пунктограм. Основні види вправ і завдань для вироблення орфографічних і пунктуаційних умінь і навичок. Неправильне написання: помилка і описка. Причини помилкових написань. Класифікація помилок. Норми і критерії оцінювання письмових робіт учнів: диктант. Усна і письмова форми зв'язного мовлення. Лінгвістична основа формування умінь і навичок зв'язного мовлення. Методичні принципи навчання зв'язному мовленню. Перекази в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення. Культура мовлення і норми літературної мови в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів. Текст як об'єкт аналізу в середній школі: характерологічні ознаки тексту,

типи текстів, їх диференціація відповідно до шкільних програм. Твори в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення. Інші види роботи з розвитку зв'язного мовлення: відгук, тези, конспекти, реферати, доповіді. Система роботи з розвитку усного зв'язного мовлення. Норми та критерії оцінювання письмових і усних робіт з розвитку зв'язного мовлення. Факультативні заняття як форма поглибленого вивчення української мови. Завдання позакласної роботи. Принципи організації позакласної роботи. Основні форми позакласної роботи: систематична, епізодична. Реалізація загальнодидактичних принципів у позакласній роботі. Ефективність олімпіади як форми позакласної роботи.

7. Стилїстика і культура мови

Основні поняття і категорії стилїстики. Система функціональних стилїв української лїтературної мови : проблеми класифїкації. Загальна характеристика жанрїв української лїтературної мови. Поняття стилїстичної норми. Стилїстична характеристика ресурсу лексики і фразеологїї української лїтературної мови. Синонїмїя, антонїмїя як стилїстичне явище. Дїалектизми, неологїзми, їсторизми, архаїзми в системї стилїстично маркованих одиниць: функціональний ресурс. Стилїстичний ресурс морфологїчних категорїй. Стилїстичний ресурс синтаксису української лїтературної мови

ЛІТЕРАТУРА

- Брайчевський М.* Походження слов'янської писемності. – К., 1998.
- Леута О.І.* Старослов'янська мова. – К., 2001.
- Станївський М.Ф.* Старослов'янська мова. – К., 1983.
- Жовтобрюх М.А., Волох О.Т., Самїйленко С.П., Слїнько І.І.* Історична граматика української мови. – К., 1980.
- Історїя української мови : Морфологїя.* – К., 1978.
- Історїя української мови : Фонетика.* – К., 1979.
- Історїя української мови : Синтаксис.* – К., 1983.
- Історїя української мови :Хрестоматїя / Упоряд. С.Я. Єрмоленко, Н.К. Мойсеєнко.* – К., 1996.
- Наєнко Г.М.* Курс лекцій з історїї української мови. Фонетика. – К., 2002.
- Шевельов Юрїй.* Історична фонологїя української мови. – Харків, 2002.
- Русанївський В.М.* Історїя української лїтературної мови. – К., 2001.
- Огїєнко І.І.* (Митрополит Іларїон). Історїя української лїтературної мови. – К., 1995.
- Плющ П.П.* Історїя української лїтературної мови. – К., 1971.
- Курс історїї української лїтературної мови: у 2-х тт. / За ред. І.К. Білодїда.* – К. 1958-1961, Т. 1-2.
- Шевченко Л.І.* Інтелектуальна еволюція української лїтературної мови: теорїя аналізу. – К., 2001.
- Нїка О.І.* Історїя української лїтературної мови. Ч. I. – К., 2005.

- Бевзенко С.П.* Українська діалектологія. – К.: Вища школа, 1980.
- Ващенко В.С.* З історії та географії діалектних слів. – Харків, 1962.
- Грищенко П.Ю.* Ареальне варіювання лексики. – К.: Наук. думка, 1990.
- Дослідження з української діалектології.* – К., 1991.
- Беляєв О.М.* Сучасний урок української мови: 4-8 класи загальноосвітньої школи. – К.: Радянська школа, 1981.
- Беляєв О.М., Мельничайко В.Я., Пентилюк М.І., Передрій Г.Р., Рожило Л.П.* Методика вивчення української мови в школі. – К.: Радянська школа, 1987.
- Іваненко В.К., Олійник І.С., Рожило Л.П., Скорик О.С.* Методика викладання української мови в середній школі. – К.: Вища школа, 1989.
- Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. Пентилюк М.І.* – К.: Ленвіт, 2000.
- Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти / М-во освіти і науки України; ін-т педагогіки АПН України.* – К.: Перше вересня; Шкільний світ - Харків: Фоліо, 2000.
- Українська мова: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–12 класи / Т.Г. Шелехова, В.І. Тихоша, А.М. Корольчук, В.І. Новосьолова, Я.І. Остаф.* За ред. Скуратівського Л.В. – К., 2005.
- Програма курсу “Методика викладання української мови в середній школі” для студентів філологічного факультету / Упорядн. Л.І. Шевченко, Л.В. Шулінова.* – К., 1998.
- Контрольні тести до курсу “Методика викладання української мови в середній школі” для студентів філологічного факультету / Упорядн. Л.І. Шевченко, Л.В. Шулінова.* – К., 1998.
- Єрмоленко С.Я.* Нариси з української словесності : стилістика та культура мови. - К., 1999.
- Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М.* Стилістика української мови. – К., 2003.
- Сучасна українська літературна мова : Стилістика.* – К., 1973.
- Українська мова : Енциклопедія.* – К., 2000.
- Шевченко Л.І., Шулінова Л.В.* Стилістика української мови : тести, завдання, вправи. – К., 2004.
- Шевченко Л.І., Шулінова Л.В.* Стилістика української мови : функціональна діагностика тексту. – К., 2004.

ОРІЄНТОВНІ ЗРАЗКИ ПИТАНЬ

1. Ознаки слова як мовної одиниці. Межі слова, його семантична структура.
2. Лексичне значення слова. Поняття полісемії. Пряме й переносне значення слова.
3. Значення денотативні й сигніфікативні, вільні і зв’язані, прямі й переносні.
4. Принципи системної класифікації лексики. Синонімія, антонімія, омонімія, паронімія.
5. Типи лінгвістичних словників. Проблеми сучасної лексикографії.

6. Предмет фразеології. Типологічні ознаки фразеологізмів. Джерела української фразеології. Типи фразеологізмів.
7. Субфонемні чергування (модифікації) та фонемні чергування.
8. Основні поняття фонології. Розвиток теорії фонем.
9. Артикуляційна й акустична класифікація звуків української мови.
10. Система приголосних фонем української мови: класифікації, загальна характеристика.
11. Словотвір: предмет, об'єкт, лінгвістична проблематика.
12. Морфеміка: предмет, об'єкт, лінгвістична проблематика. Класифікація морфем.
13. Способи словотворення в українській мові.
14. Морфонологічні явища в українському словотворі.
15. Морфологія як учення про граматичне значення і граматичні форми слів. Поняття про граматичні категорії.
16. Іменник як частина мови. Семантичні, морфологічні, синтаксичні та словотвірні ознаки. Взаємодія лексичних і граматичних значень у словоформах іменника.
17. Категорії роду і числа іменника (структура граматичних значень, функції).
18. Категорія відмінка іменника. Класифікація відмінкових граматичних значень.
19. Система словозміни іменника.
20. Прикметник: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки. Сучасна граматична концепція прикметника. Словотвірна специфіка якісних і відносних прикметників.
21. Концепція займенника в традиційній і новітній граматичній теорії. Загальна характеристика займенника як частини мови.
22. Числівник: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки. Сучасна граматична концепція числівника.
23. Дієслово: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки.
24. Система словозміни дієслів.
25. Категорії часу і способу особових дієслів: структура граматичних значень, форми їх вираження, функції. Взаємодія цих категорій у системі дієслова.
26. Прислівник, його частиномовні ознаки. Словотвір прислівників.
27. Службові частини мови в морфології та синтаксисі української мови.
28. Питання про синтаксичні одиниці в сучасній описовій граматиці.
29. Речення як основна синтаксична одиниця. Формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти характеристики речення.
30. Присудок як виразник предикативної ознаки. Типи присудків, способи їх вираження.
31. Підмет як головний член речення. Структурні типи підметів, способи їх вираження.
32. Другорядні члени речення: структурно-семантична характеристика.
33. Головний член односкладного речення як диференціатор типу речення.

34. Види ускладнення структури простого речення.
35. Безсполучникові складні речення. Основи їх граматичної класифікації.
36. Структурно-семантичні ознаки складнопідрядних речень як критерій їх класифікації.
37. Складносурядні речення: семантичні і формальні ознаки. Типи складносурядних речень.
38. Складнопідрядні речення розчленованої структури: семантичні і формальні ознаки.
39. Складні речення з недиференційованим синтаксичним зв'язком.
40. Складні речення ускладненої структури.
41. Текст, ознаки тексту.
42. Пряма мова в системі тексту.
43. Фонетичні ознаки старослов'янських форм у сучасній українській літературній мові.
44. Лексичні старослов'янські форми в сучасній українській літературній мові.
45. Стилійне використання старослов'янських форм у сучасній українській літературній мові.
46. Складність процесу зміни праслов'янських форм *tort, *tolt, *tert, *telt у різних слов'янських мовах. Причини їх різної рефлексії.
47. Причини появи і зникнення носових голосних.
48. Історія форм минулого часу дієслова.
49. Етапи розвитку складного речення в давньоукраїнській мові.
50. Співвідношення книжних і народнорозмовних елементів у "Слові о полку Ігоревім".
51. Становлення лексикографічного методу у словниках другої половини XVI – першої половини XVII ст.
52. Народнопоетичний і книжний складники Шевченкової мови.
53. Характеристика діалектологічних одиниць української мови.
54. Говори поліського наріччя української мови: походження, групування, основні особливості.
55. Говори південно-західного наріччя української мови: походження, групування, основні особливості.
56. Літературна мова українців і соціальні діалекти. Просторіччя, жаргон, арго, вульгаризми з погляду культури мови.
57. Українська мова як навчальна дисципліна в сучасній середній школі. Зміст і побудова курсу.
58. Методи, прийоми та засоби навчання української мови.
59. Основні типи уроків з української мови та їх орієнтовна структура
60. Стилійстика сучасної української літературної мови : актуальні питання, предмет, завдання вивчення.
61. Стилій української літературної мови : історія становлення, сучасні тенденції розвитку.
62. Мовний жанр як стилійстична категорія.
63. Проблема лінгвальних і екстралінгвальних факторів у стилійстиці.
64. Методи лінгвостилійстичного аналізу тексту.

ЗРАЗКИ ТЕКСТІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ

1. *Із заходу понад старим, певно, ще довоєнним кукурудзищем (з-під снігу тільки деінде стирчали поламани зчорнілі стебла) майже над самою землею тягло хмари, котрі, як здалося мені, пахли димом, і сонце в прогалинах між ними ледь прозирало крізь холодну імлу - жовте, похмуре, сліпе (Г. Тютюнник).*
2. *Коли ж приходив Онисько, чоловіки співали вдвох, виводячи чогось старовинного, що неодмінно будить у похилих селян рясні спогади про роменські рушники в кутку на образах, завзяту різдвяну бійку посеред річки, дівочі сорочки, пісенько вишиті на рукавах чорним або калиновим хрестиком, та гнучкі вербові кладки через рови з весняною водою, що й досі ділять старе українське село на кутки й прикутки (Г. Тютюнник).*
3. *Надвечір хуга втихла, хмари на заході почервоніли, сніг стужавів і гостро заблищав, а повітря стало таким прозорим, що було далеко видно голі, де-не-де листочки, дерева понад шляхом, низькі, вже понадбирані скирти соломи в полі та синюваті сніги на чіткому, немов одрізаному від неба обрії (Г. Тютюнник).*
4. *Данило відсунув двері, вдихнув сірої погрібної пільми, напоєної духом підопрілого сіна з примістки й торішнього акацієвого насіння, що лишилося невисіяним, і сів на поріжку, відчуваючи, що вже ніколи в світі, до смерті, до сліпоти, не піде звідси, з розсадника, що тільки й жив узимку мрією про цю мить (Г. Тютюнник).*
5. *З дерев нечутно, мов білі птахи, спурхували й сідали на намети пухкі, легенькі кім'яхи снігу, крізь голе гілля трохи навкосо світило сонце; тут і там зяяли на стовбурах свіжі ніжно-жовті пощербини від осколків, і здавалося, що ті дерева-підранки потихеньку стогнуть, приголублені теплим у затишку промінням (Г. Тютюнник).*
6. *З-за куців на кручі долинули людські голоси — чоловічий і жіночий, зарипіли на твердому піску колеса і кінські копита, однак німий того не чув, а видобув з картуза цигарку, скручену ще на березі сухими руками, і закурив, зтягуючись з такою силою, що йому аж щокі западали двома глибокими ямками (Г. Тютюнник).*

7. *І вже перед тим, як на сході затремтіло бузкове родиво дня, біля річки, за густими просинюватими лозами, тихо озвалися баци, спочатку самі, потім непомітно, як два ручаї у в'язку, злилися з несміливими тремтливими підголосками і вже в парі пішли на левади, у вулички змореного села, переціджуючи голубий ранок чистою росою першої радості першого відкриття (Г. Тютюнник).*

8. *В садку ворушилося чорне, як гадюччя, гілля, стьобало по туго напнутих дротяних розтяжках, що тримали антенну щоглу і тужно підвивали деревам; поміж низькими стовбурами яблунь та вишеньок тьмяно білів сніг, лиш де-не-де над кронами дерев миготіли зорі — дрібні, неспокійні, перелякані начебто... (Г. Тютюнник).*

9. *Як тільки тихі весняні повені зійдуть з лук та лугових видолінок, полишивши на молоденькій траві рудий слизькуватий мул, занесений хтозна-звідки, з яких земель, Данило Коряк, чоловік худий, цибатий, плоскогрудий, але широкий у кості — сорочка на його плечах розіп'ята, мовби кроляча шкурка на граблиці, — лаштується в путь (Г. Тютюнник).*

10. *Лелеки знають, яка доля вготована їм над білими горами, знають також і те, що десь далеко-далеко ждуть їх велетенські річки з солодкого водою, ждуть безмежні плавні, озера й непрохіддя боліт, усі вони - від могутніх лелек-ватажків до молоденьких лелечат-перволітків - народилися у тих далеких зелених краях і мають вертатися щоразу туди, вертатися знов і знов, завжди і вічно, бо їхнє лелече перелітне життя є не що інше, як безупинне вертання і повертання до своїх народжень, до того, що завжди лишається найріднішим (П. Загребельний).*

11. *Гори підходять до самого моря, гострі, скелясті, мертві, за ними — безмежний сніговий хребет, холодний, як безнадія, холодом смерті віє від тих снігів, крижані вихори зароджуються у піднебессях, падають на тепле море, чорний дим хмар клубочиться між горами й водами, пожадливо тягнеться до сонця, сонце злякано втікає від нього далі й далі, і на морі починає діятись щось несамовите (П. Загребельний).*

12. *Не вставала злоспротивна хвиля проти турецької квадриги, море було тихе, вітер починався щодня по заході сонця, дув цілу ніч з берега, але*

вода лиш злегка брижилася від нього, на ранок залягла мертвота на водах і в повітрі, лиш по обіді війне свіжий вітерець, повертає за сонцем, мовби женеться за ним, і вмирає надвечір разом із сонцем (П. Загребельний).

13. Тисячі років летять тут лелеки, не змінюючи своїх шляхів, і тисячі років стрічають їх над морем похмурі орлині зграї, які намагаються скинути лелек назад у море, відігнати від свого материка, побити, пошматувати, понищити, але не відступають лелеки, не лякаються, сміливо і відчайдушно йдуть груди на груди, крила на крила, старі возжаки першими приймають удар, ідучи на стіну старих орлів (П. Загребельний).

14. ВЪ лѣто 6635. Прѣставися Свѣтополчичь меншіи Брячиславъ, мѣсяца марта въ 28 день, и погребенъ априля въ 5. ВЪ се же лѣто выгна Олговичь Всеволодъ своего стрья Ярослава изъ Чернигова, и дрѹжинѹ его истрече и разѣграви

15. И выша г̃ брата. а единому има Кию, а другому Щекъ, а третьему Хоривъ, и сестра ихъ Лыбѣдь. и сѣдаше Кию на горѣ. кдѣ ннѣ увозъ Боричевъ, а Щекъ сѣдаше на горѣ, кдѣ ннѣ зовется Хоривица. створиша городокъ. во има брата ихъ старѣйшаго и наркоша и Киевъ.

16. [ну прихо'ди молодіі до молодойі / молода виходи напро'т'іу него' // це ше хо'д'ат / ше чудат / ше уперед виводат йакус' / убиру'т низнати шо та виво'дат // а то виходи молода / тій проси даі гроші / а молодіі платит // т'іі е котрис'таі насипи дрімне'нких по купііці / насипи / насипи / а уна рас / тей сховайі ті гроші / тиі даі ше / до трох' раз / даі ше / він ше шос там дасц / вна сховайі // а потому йак дасц вже бума'шку / уже бума'гу / білше грошіі дасц на третіі раз / уна уже сходи до него / клан'айіца' йіму / цулуйіца / т'ій усо]

[раніш ми ходіли на дѡсвѣтки / наїмáли хáту / платіли ті жéншчин'і ўже / кирис' н носіли свѣтит // туди ходіли пр'áсти / шит' / ве^нчѣр'у носіли ўже ж ті хаз'айці / там пал'аніц'і / там пирогú ўже за те / шо ходіли / а плáта та саме собѡйу // дпрадáли булѡ двадцáтник там / чи два напр'áсти / там грѡші платіли // мýзика ж тудú / чéл'ад' схѡдиц'а / гúл'бишче там у хáті начинáйіц'а / танц'уйут там комáриц'ка / гопáк йáкúс' /то кракоўйака].

17. Динаміку становлення мовних стилів у контексті розвитку інтелектуальної свідомості нації продуктивно розглядати в парадигмі розбіжності між прогресивною концептуальною картиною світу й архаїчною мовою. Архаїчною щодо функціонально-системного, поліфункціонального представлення суспільної свідомості та її комунікативних форм, а отже обмеженої **статусно і компонентно**: нечисленність (або асистемна, звужена об'єктивно і тематично фіксація) текстів певного стилю, спорадичність використання у комунікативній сфері та ін. дають підстави для аналізу причин такої диспропорції.

18. У цьому випадку історичні факти значною мірою мотивують лінгвістичну аспектологію. Як відомо, протягом багатьох століть на Лівобережжі “прогресивна” (за позицією одного кола мовознавців) концептуальна картина світу часто відбивалася в поняттях і літературній символіці російської мови як літературної форми масової комунікації (або, швидше, прийнятою суспільністю Російської імперії), репрезентації толерантної до державної влади суспільної свідомості освічених людей. На Правобережжі таку ж функцію часто виконувала польська мова. Українська в ідеологемі масової свідомості імперії асоціювалася зі світосприйняттям неосвіченої людини – носія специфічного консервативного світогляду, ніби-то позбавленої руху традиції і відповідних їм мовних форм, якщо й варіативних і рухливих, то перш за все в художньо-образній рефлексії. “З цього погляду й дискусії з приводу шляхів розвитку української мови набувають широкого і глибокого значення; об'єктивно це була дискусія про шляхи інтелектуального розвитку народу: чи йому законсервуватися як етнічній групі архаїчного типу, чи входити в сучасний світ у всеозброєнні мови, здатної виражати новочасну концептуальну картину світу засобами відповідної мовної картини світу”¹.

19. Юридичний відділ Генеральної Асамблеї ООН поновив роботу над міжнародним договором, який би заборонив клонування людей. Якщо на торішній сесії члени Юридичного комітету так і не дійшли згоди стосовно рамок “антиклонівської” конвенції та засобів її застосування, то зараз наміри в юристів серйозніші. Правда, виникають сумніви, чи зможе навіть така авторитетна організація, як ООН зупинити пошуки науковців: *врешиті-решит, вони працюватимуть підпільно... але однак працюватимуть!*

20. Пізно я повертався додому. Приходив обвіяний духом полів, свіжий, як дика квітка. В складках своєї одежі приносив запах полів, мов старозавітний Ісая. Спокійний, самотній, сідав десь на танку порожнього дому й дивився, як будувалась ніч. Як вона ставила легкі колони, заплітала сіткою тіней, зсувала й підносила вгору непевні, тремтячі стіни, а коли все се зміцнялось й темніло, skleplyala над ними зоряну баню.

Тепер я можу спокійно спати, твої міцні стіни стануть між мною і цілим світом. На добраніч вам, ниви. Й тобі, зозуле. Я знаю, завтра з ранішнім сонцем влетить до мене в хату твоє жіноче контральто: «Ку-ку!.. ку-ку!..» І зразу дасть мені настрій привіт твій, моя найближча приятелько.

2. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Програма складена на основі навчальних програм з української літератури, які входять до циклу літературознавчих дисциплін за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр.

Програма висвітлює тисячолітній літературний процес, охоплюючи періоди давнього, нового і новітнього українського письменства.

1. Давня українська література

Виникнення літописання на Русі. Самобутність жанру та історіографічна проза інших народів. **“Літопис Руський”** – Особливості композиції, використання легендарно-повістєвого матеріалу. Проблема авторства.

“Слово о полку Ігоревім” (1185 – кін. 1187 рр. як можливий час написання). Історія тексту пам’ятки і проблема його автентичності.

Епоха Ренесансу в історії української літератури. Літературна спадщина Павла Русина, Севастьяна Фабіяна Кленовича, Станіслава Оріховського.

Полемічна література. Твори Герасима Смотрицького, Клірика Острозького, Христофора Філалета, Мелетія Смотрицького. Критика соціальної дійсності в **“Писанії до всіх, спільно в Лядській землі живущим”**, **“Обличенії диявола-миродержця”** Івана Вишенського.

Ораторсько-проповідницька проза Лазаря Барановича, збірки **“Меч духовний”** (1666) і **“Труби словес проповідних”** (1674), **“Лютня Аполлонова”**.

Політичний ідеал **Козацьких літописів**. Широта охоплення подій у **“Літописі Самовидця”**. Патріотичний зміст, історична достовірність сюжетів в творі **“Дійствія презильної брані Богдана Хмельницького, гетьмана запорозького, з поляки”** Григорія Грабянки (1710). Принципи створення образів історичних осіб у **Літописі Самійла Величка**.

Новизна предметів зображення, фольклорні елементи у віршах **Климентія Зіновієва**.

Алегорично-символічна інтерпретація предметів і явищ у збірці **Івана Величковського “Млеко”** (1691).

Драма-міраклъ на Україні. П’єса **“Олексій, чоловік божий”** (1673–1674). Розвиток української історичної драматургії п’єса Феофана Прокоповича **“Владимир”** (1705). П’єса **“Милість Божа”** (1738) Інокентія

Неруновича. Інтермедії до п'єс Митрофана Довгалецького та Георгія Кониського.

Огляд історичного шляху українського народу в **“Історії Русів”**.

Григорій Сковорода і традиції української барокової поезії. Збірка **“Сад божественних пісень”**. Архітектоніка, джерела сюжетів творів. Збірка **“Басни Харківськія”**.

ЛІТЕРАТУРА

Возняк М.С. Історія української літератури. – Львів, 1920-1924. – Т. 1-3; Львів, 1993-1994. – Т. I-III.

Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література. – 2-е вид., доп. – К.: Вища школа, 1989. – 403 с.

Грушевський М.С. Історія української літератури. – К., Львів, 1923-1927. – Т. 1-5; К., 1993-1996, Т. 1-6.

Єфремов С.О. Історія українського письменства. – К., 1995. –Т. 1-2.

Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX-XV ст. – У 2 книгах. – К.: Аконіт, 2002 / Упорядкування В.Яременка та Оксани Сліпушко.

Сліпушко О. Софія київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К.: Аконіт, 2002. – 399 с.

Європейське Відродження та українська література XIV-XVIII ст.: Зб. ст. – К.: Наук. думка, 1993. – 371 с.

Сулима М.М. Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст. – К.: Наук. думка, 1995. – 147 с.

Франко І.Я. Іван Вишенський і його твори. // Збір. тв.: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1981. – Т. 30. – С. 7-211.

Яременко П.К. Український письменник-полеміст Христофор Філалет і його “Апокрисис”. – Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1964. – 110 с.

Українські гуманісти епохи Відродження. Антологія: У 2-х частинах. – К.: Наукова думка, Основи, 1995.

Українське літературне бароко: Зб. наук. праць. – К.: Наук. думка, 1987. – 301 с.

Чижевський Д. Історія української літератури. – Прага, 1942. – Кн. 2. – 144 с. (Перевидання: Віктор Петров, Дмитро Чижевський, Микола Глобенко. Українська література. – Мюнхен – Львів, 1994).

Яременко П.К. Мелетій Смотрицький: Життя і творчість. – К.: Наук. думка, 1986. – 160 с.

Українське бароко та європейський контекст. – К., 1991.

2. Українська література XIX ст.

Історія української літератури XVIII ст. – 60-х рр. XIX ст. як галузь науки; предмет її вивчення. Історична співвіднесеність української літератури кінця XVIII – 60-х рр. XIX ст. з добою національного

Відродження в Україні; Відкриття українському читачеві **людини нового зразка**, індивідуальності, здатної представити народ у морально-етичному, суспільному та історичному планах.

Традиції української літератури у **“Оді на рабство”**, 1783 р. Василя Капніста. Етика суспільного змісту у творі **Костянтина Пузини “Ода – малоросійський крест'янин”**.

«Енеїда» І.Котляревського, 1798 р.: архітектоніка твору, еволюція образу Енея. Драми **«Наталка Полтавка»**, 1819 р. і водевіль **«Москаль-чарівник»**. Система образів і стильові парадигмальні ознаки творів.

Ідея синтезу мистецтв у оповіданні **Г.Ф. Квітки-Основ'яненка «Салдацький патрет»**, 1833 р. Система образів повісті **«Маруся»**, 1833 р., утвердження особистості й пошук істини у творі **«Козир-дівка»**, 1838 р. Вирішення філософської дилеми героями повісті **«Щира любов»**, 1839 р. Відстоювання власного права на материнство у повісті **«Сердешна Оксана»**, 1841 р. Проблема позитивного героя у діалогії **«Шельменко – волостной писарь»**, **«Шельменко – денщик»**, 1840 р.

Провідні образи і теми балад **Л.І.Боровиковського**.

Польська школа в українській літературі.

Українські народні перекази, легенди, повір'я – як художня основа **«Вечорів на хуторі поблизу Диканьки» М. Гоголя**. Чинник краси і художня ідея повісті **«Сорочинський ярмарок»**. Особливість поєднання реального і віртуального світів у повісті **«Ніч перед Різдом»**. Творення образу-типажу, представничого для епохи у повісті **“Тарас Бульба”**. Тема родової і станової честі у **“Повісті про те, як посварилися Іван Іванович з Іваном Никифоровичем”**. **“Ревізор”**, 1836 р. М.В. Гоголя. Майстерність драматурга в творенні перебігу подій та моделюванні психології героїв.

Гребінка Є. П. Романтичні засади поетичної сторінки творчості письменника. Прозова спадщина Є.П. Гребінки.

Громадянська лірика **М. Шашкевича, І. Вагилевича, Ф. Головацького.**

Новаторство **М.І. Костомарова** – драматурга. Драми **“Сава Чалий”**, 1838 р., **“Переяславська ніч”**, 1841 р., **“Кремуцій Корд”**, 1862 р.; Повість **“Черниговка. Быль II половини 17 века”**, 1881 р.

Концепція моделювання героїв у оповіданні П.Куліша **“Гордовита пара”**, Погляд П.О. Куліша на історичні події у романі **“Чорна рада. Хроніка 1663 року”**, 1857 р.

Шевченко Т. Г. Балада **“Причинна”**, 1837 р., **“Думки”**. Історичні поеми **“Тарасова ніч”**, Поема **“Гайдамаки”**, 1841 р., історична основа твору. Тема козацьких морських походів - поема **“Гамалія”**, 1842 р.

Поет про новий характер своєї творчості в поезії **“Три літа”**. Образ України в поезії **“Розрита могила”**, 1843 р.; Роль антитези і контрасту в розкритті теми та художньої ідеї поеми **“Сон”**. Тема слов'янського єднання в поемі **“Єретик”**, 1845 р. Послання **“І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє”**, 1845 р.

Проблема мистецтва у циклі поетичних творів “Псалми Давидові”, 1845 р.

Характер розробки сюжетів поем у повістях “Наймичка”, “Варнак”, “Княжна”.

“Щоденник” (“Журнал”), 1857-1858 рр. – як джерело відомостей про світоглядні засади Т.Г. Шевченка Історіософсько-політична поема “Неофіти”, 1857 р. Історіософсько-політична поема “Юродивий”, 1857 р.; спрямування вістря сатири у творі; художня тема і образи твору; соціальна природа поеми. Еволюція образу жінки-матері в біблійно-філософській поемі “Марія”, 1859 р.

ЛІТЕРАТУРА

Барабаш Ю. "Коли забуду тебе, Єрусалиме..." Гоголь і Шевченко. Порівняльно-типологічні студії. – Х., 2001.

Білецький О. Українська література серед інших літератур світу // Білецький О. Збір. праць : У 5 т. – К., 1965. – Т. 2.

Волинський П. Український романтизм у зв'язку з розвитком романтизму в слов'янських літературах // Волинський П. З творчого доробку. – К., 1973.

Гончар О. Українська література передшевенківського періоду і фольклор. – К., 1982.

Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – початку XX ст. – К., 1981.

Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. – К., 1998.

Єфремов С. Історія українського письменства. – К., 1995.

Задорожна Л. Історія української літератури кінця XVIII – 60-х рр. XIX ст. – К., 2008.

Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. – К., 1994.

Зеров М. Твори : У 2 т. – К., 1990.

Зубков С. Євген Павлович Гребінка. – К., 1962.

Історія української літератури XIX ст. – К., 1995–1996. – Кн. 1–3.

Історія української літературної критики. – К., 1988.

Кирилюк Є. Іван Котляревський. Життя і творчість. – К., 1969.

Кирилюк Є. Тарас Шевченко. Життя і творчість. – К., 1964.

Клочек Г. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація. – К., 1998.

Комаринець Т. Ідейно-естетичні основи українського романтизму (проблема національного й інтернаціонального). – К., 1983.

Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський. – К., 1991.

Куліш П. Матеріали й дослідження. – Л.; Нью-Йорк, 2000.

Крутикова Н. Гоголь та українська література. – К., 1957.

Луцький Ю. Між Гоголем і Шевченком. – К., 1998.

Наливайко Д. Спільність і своєрідність. Українська література в контексті європейського літературного процесу. – К., 1988.

- Нахлік Є.* Українська романтична проза 20–60-х років XIX століття. – К., 1988.
- Петров Н.* Очерки истории украинской литературы XIX столетия. – К., *Розвиток жанрів в українській літературі XIX – початку XX ст.* – К., 1986.
- Смаль-Стоцький С.* Т. Шевченко. Інтерпретації. – Нью-Йорк; Торонто, 1965.
- Смілянська В.* "Святим огненним словом..." Тарас Шевченко. Поетика. – К., 1990.
- Франко І.* Нарис української літератури до 1890 року // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. – К., 1981. – Т. 41.
- Франко І.* Жінчина-мати в поемах Шевченка // Збір. тв.: У 50 т. – К., 1980. – Т. 26.
- Франко І.* Шевченкова "Марія" // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. – К., 1983. – Т. 39.
- Чижевський Д.* Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
- Шевченко Тарас.* Кобзар. Редакція, статті й пояснення Леоніда Білецького. – Вінніпег, 1952.
- Яценко М.* Українська романтична поезія 20-60-х років XIX ст. // Українські поети-романтики : Поетичні твори. – К., 1987.

3. Особливості становлення жанрово-стильової системи української літератури другої половини XIX ст.

Інтенсивність літературно-мистецького та культурно-наукового життя України означеного періоду, його базові структури (суспільно-політичні й культурні чинники). Активація літературного життя. Роль журналу «Основа». Полеміки на сторінках журналу. Тракткування поняття національної самобутності української літератури в літературно-критичних працях П.Куліша. Роль регіональних видань. Початки громадівського руху.

Творчість **П. Куліша**. Народницько-просвітницький характер громадянської лірики «Досвітки». Думи і поеми» (1862). Творча еволюція у збірці «Хуторна поезія» (1882). Жанровий спектр збірки «Дзвін» (1893).

Збірка творів «**Народні оповідання**» (I том – 1857, II том – 1862) **Марка Вовчка**. Нові інтерпретаційні підходи в опрацюванні селянської теми – оповідання «Сестра», «Викуп», «Інститутка», «Козачка», «Павло Чорнокрил», «Три долі». Характерологія жіночого світовідчуття - «Два сини», «Інститутка». Жанр героїко-романтичної повісті.

Творчість **Анатолія Свидницького**. Цикл «**Народні оповідання**» Новаторство тематики й проблематики роману «**Люборацькі**», 1886.

Творчість **І.Нечуя-Левицького**. Початок прозової творчості у 60-х рр. XIX ст. – **“Дві московки” (1868), “Рибалка Панас Круть” (1868), “Причепи” (1869)**. Проблематика, композиція, образи повісті – хроніки **“Микола Джеря. Соціально-побутова повість “Кайдашева сім’я”**. Реалістичні твори з життя інтелігенції (**“Хмари” (1874), “Над Чорним морем” (1890)**). Історична проза І.Нечуя-Левицького (**“Князь Єремія Вишневецький” (1897), “Гетьман Іван Виговський” (1899)**).

Творчість **Панаса Мирного**. Рання проза Панаса Мирного (**“Лихий попутав” (1872); “П’яниця” (1874)**). Новий літературний герой (інтелігент-різночинець) в повісті **“Лихі люди” (“Товариші”, 1875)**. Історія створення, співвідношення реального факту і художнього вимислу Роман **“Хіба ревуть воли як ясла повні?” (“Пропаща сила”), 1975**. Трагедія жіночої долі в романі **“Повія” (1905)**. Драматичні спроби Панаса Мирного. **“П’еса для читання” “Лимерівна” (1892)**.

Закономірність домінанти громадянської лірики **Михайла Старицького**.

Морально-етичний конфлікт у драмі **„Не судилось” (1881)**. Спроба створення соціодетермінізму конфлікту (**„Ой не ходи, Грицю...”, 1887**). Віршовані драми на історичні теми – **„Богдан Хмельницький” (1897, перша редакція 1887), „Маруся Богуславка” (1887), „Оборона Буші” (1898), „Остання ніч” (1899)**.

Історична романтична трилогія **„Богдан Хмельницький” (1894-1897), „Молодість Мазепи” (1898), „Руїна” (1899)**.

Творчість **Марка Кропивницького**. Соціально-побутова драма **„Дай серцю волю, заведе в неволю”**. Драма **„Доки сонце зійде, роса очі виїсть” (1882)**.

Драма **„Глитай, або ж Павук” (1882)**.

Творчість **Івана Карпенка-Карого (Івана Карповича Тобілевича)** **„Виростання”** І.Карпенка-Карого з етно-побутових тем і мистецького їх антуражу (**„Бурлака”, „Наймичка”, „Безталанна”**) і „доростання” до тем характерно авторських (**„Мартин Боруля”, „Розумний і дурень”, „Сто тисяч”, „Хазяїн”**). Діалогія **„Суєта” (1903)** та **„Житейське море” (1904)**. Драма **„Сава Чалий” (1899)** – вершина романтико-героїчної драматургії І.Карпенка-Карого.

Творчість **Івана Франка**. Зближення художньої творчості з духовною практикою самоосягнення особистості у збірці **„З вершин і низин” (1887, доповнене видання 1893)**.

Мотиви інтимної лірики збірки **„Зів’яле листя” (1896)**. Переосмислення І.Франком власних ідей та переконань попереднього етапу самоосягання у збірці **„Мій Ізмарагд” (1898)**. Поетичні збірки **„Semper tiro” (1906), „Давнє і нове” (1911)** як своєрідний розвиток основних інтенцій попередніх збірок поета.

Проза (повіді “*Воа constrictor*”, “*Борислав сміється*”) Івана Франка. Соціально-психологічний роман “*Перехресні стежки*” (1900). Повість “*Захар Беркут*”.

Драматургія І.Франка. Драма “*Украдене щастя*” (вперше поставлена в театрі “Руська бесіда”, 1893).

І.Франко як літературний критик. Характеристика літературно-критичних праць “*Література, її завдання і найважливіші ціхи*”, “*Слово про критику*”, “*Із секретів поетичної творчості*” та інші. Концептуальні питання розвитку літератури і власне творчості.

Література

Денисюк І.О. Розвиток української малої прози XIX – початку XX ст. – К., 1981.

Єфремов С.О. Літературно-критичні статті. – К., 1993.

Історія української літератури XIX ст. У трьох книгах. Кн. 2-3. – К., 1995 – 1997.

Історія української літературної критики та літературознавства. Хрестоматія. У трьох книгах. – К., 1996–1999.

Історія української літературної критики. Дожовтневий період. – К., 1988.

Мишук Л.С. Українська оповідна проза 50-60 рр. XIX ст. – К., 1979.

Франко І.Я. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. Зібрання творів у 50 т. – К., 1984, Т. 41.

4. Літературний процес кінця XIX – перших десятиліть XX ст.

Піднесення визвольного руху, національної свідомості, їх вплив на загальне поживлення літературного процесу. Розширення тематичних обріїв української літератури, шукання нових прийомів узагальнення життєвого матеріалу і способів організації сюжетів. Оновлення творчої практики письменників реалістичної школи. Становлення раннього українського модернізму, співвідношення неоромантизму, символізму, імпресіонізму, неореалізму. Розвиток поезії. Продовження традицій і водночас модерні пріоритети лірики (І.Франко, Леся Українка, В.Самійленко, О.Олесь та ін.). Еволюція прози. Акцентація на поглибленому психологізмі в дослідженні людських характерів та аналізі соціальних явищ життя. Активні пошуки оновлення прози через її зближення з музикою, живописом, графікою. Творчість І.Франка, Б.Грінченка, В.Самійленка, О.Кобилянської, М.Коцюбинського, В.Стефаника та ін. Експериментальна природа драматургії кінця XIX – початку XX ст. П’єси О.Олеся, Г.Хоткевича, Лесі Українки. Гостра філософська проблематика, подолання соціального побутовізму, розширення жанрового поля драматургії. Вплив символістської поезики.

5. Літературний процес 20-30-х років

«Розстріляне відродження» – умовна назва літературно-мистецької генерації 20-х – початку 30-х рр., репресованої комуністичною системою. Піднесення націєтворчих та художніх сил, де провідну роль відіграла література. Багатоманітність літературних угруповань, їхні маніфести. Літературна дискусія 1925-1928 рр. Розвиток поезії. Розмаїття стильових тенденцій (символізм, неоромантизм, «неокласика», футуризм, конструктивізм та ін.). Творчість П.Тичини, М.Рильського, В.Сосюри, М.Бажана, М.Зерова. Є.Плужника та ін. Формування нової прози 20-х рр., її проблемно-тематичний і жанрово-стильовий спектр. Творчість М.Хвильового, Ю.Яновського Г.Косинки, В.Підмогильного, Б.Антоненка-Давидовича, Остапа Вишні та ін. Експериментальна проза М.Йогансена, Гео Шкурупія та ін. Розвиток театру та драматургії. Поєднання традицій і новаторства (Г.Юра, Л.Курбас). Проблемно-тематичні та жанрово-стильові пошуки драматургів. Творчість М.Куліша, І.Кочерги, К.Буревія та ін. «Соціалістичний реалізм» – штучний напрям у літературі та мистецтві. Деформація естетичних категорій, надання їм політичного, вузько класового змісту. Розпуск літературних організацій (1932), створення єдиної Спілки радянських письменників (1934), з «комуністичною фракцією» в ній. Репресії проти письменників. Занепад літературної творчості. Література Західної України. Стрілецька поезія. Творчість Б.І.Антонича, Б.Кравціва, С.Гординського. Література еміграції. «Празька школа» поетів (Є.Маланюк, Л.Мосендз, О.Ольжич, О.Теліга та ін.). Близька до неї творчість Ю.Клена (О.Бургардта). Проза В.Винниченка, Н.Королеви, Ю.Липи, У.Самчука та ін.

6. Літературний процес 40-50-х років

Література періоду Другої світової війни. Ослаблення репресивних заходів щодо майстрів слова. Здобутки поезії (П.Тичина, М.Рильський, М.Бажан, В.Сосюра та ін.), прози (О.Довженко), драматургії (І.Кочерга). Творчість письменників еміграції І.Багряного, Ю.Клена, Н.Королеви, О.Ольжича, М.Ореста та ін. Нове посилення ідеологічного тиску на літературу в перше повоєнне десятиліття. Драматична доля творів М.Рильського, Ю.Яновського, В.Сосюри та ін. Новаторські пошуки в поезії (Д.Павличко, Л.Костенко) і прозі (О.Довженко, О.Гончар). Діяльність Мистецького Українського Руху (1945-1948, Німеччина). Художні пошуки поетів (Ю.Клена, Т.Осьмачки, В.Барки та ін.), прозаїків (У.Самчука, Д.Гуменної, В.Петрова (Домонтовича), Т.Осьмачки та ін.).

7. Літературний процес 60-80-х років

Хрущовська «відлига» і література. Відсвіження творчості поетів старшого покоління М.Рильського, В.Сосюри, М.Бажана та ін. «Шістдесятництво» як суспільний і мистецький феномен. Поява яскравих творчих особистостей у поезії (Д.Павличко, Л.Костенко, В.Симоненко, І.Драч, М.Вінграновський та ін.), прозі (Гр.Тютюнник, В.Дрозд, Є.Гуцало, Вал. Шевчук та ін.). Дисидентський рух в Україні й участь у ньому письменників. Творчість і трагічна доля В.Стуса. «В'язнична» лірика І.Світличного, І.Калинця, М.Руденка та ін. Художня практика поетів «київської школи» (М.Воробйов, В.Голобородько, М.Григорів, В.Кордун). «Тиха» поезія Л.Талалая, В.Затуливітра та ін. Розвиток прози лірико-романтичної (О.Гончар, М.Стельмах), реалістичної (А.Дімаров, Ю.Мушкетик, Б.Харчук та ін.), «хімерної» (В.Земляк, В.Дрозд, Ю.Щербак та ін.). Історична белетристика П.Загребельного, Р.Іваничука, Р.Федоріва та ін. Криза «соціалістичного реалізму». Прорив його нормативів у творчості Л.Костенко, І.Драча, М.Вінграновського, Д.Павличка та ін. Свіжі віяння у збірках поетів-«вісімдесятників» (В.Герасим'юк, І.Римарук, С.Короненко, П.Гірник, І.Малкович та ін.). Неоавангардизм літературних угруповань «Бу-Ба-Бу», «ЛуГоСад». Звернення до заборонених тем, проблем, постатей у прозі Р.Андріяшика, А.Дімарова, П.Загребельного, Ю.Мушкетика, Б.Харчука та ін. Література українського зарубіжжя. Об'єднання українських письменників «Слово» (США). Завершення творчого шляху І.Багряного, Д.Гуменної, Н.Лівицької-Холодної, О.Лятуринської, Є.Маланюка, Т.Осьмачки, У.Самчука та ін. Творчість «нью-йоркської групи» поетів (Е.Андієвська, Б.Бойчук, Б.Рубчак, Ю.Тарнавський та ін.).

8. Сучасна література

Інтенсивний розвиток багатогранного процесу оновлення письменства, зумовленого остаточною занепадом «соціалістичного реалізму», освоєнням традицій вітчизняного мистецтва слова і світового художнього досвіду. Виникнення нових літературних організацій і угруповань письменників («Червона Фіра», Асоціація українських письменників та ін.), часописів, видавництв. Реабілітація заборонених тоталітарною системою творів класиків, митців «розстріляного відродження» та еміграції. Утвердження в літературі безумовної творчої свободи митця, світоглядно-естетичної плюральності, що зумовило розширення її проблемно-тематичних горизонтів, вільний розвиток різних художніх систем, жанрів і напрямів (зокрема, співіснування традиційного реалістичного письма з неоавангардизмом, постмодернізмом). Пізня творчість І.Драча, Л.Костенко, П.Мовчана, Д.Павличка; А.Дімарова, П.Загребельного, Р.Іваничука, Ю.Мушкетика та ін. Нові книжки поезії і прози М.Воробйова, В.Голобородька, В.Кордуна, «вісімдесятників» Ю.Андруховича, О.Забужко,

М.Матіос, В.Медвідя, Є.Пашковського та ін., «дев'яностиків» І.Андрусяка, Ю.Винничука, С.Жадана, Ю.Іздрика та ін. «Нова хвиля» і «новітня хвиля» в драматургії. Творчі доробки Я.Верещака, Н.Ворожбит, К.Демчук, О.Ірванця та ін. Поетичні та прозові набутки українських зарубіжних письменників Е.Андієвської, В.Барки, Б.Бойчука, І.Качуровського, Ю.Тарнавського та ін.

Критична література

1. *Гундорова Т.* Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. – К., 2005.
1. *Єфремов С.* Історія українського письменства. – К., 1995.
2. *Жулинський М.Г.* Слово і доля: Навч. посібник. – К., 2006.
3. *Зеров М.* До джерел: Літературно-критичні статті // Зеров М. Твори: У 2 т. – К., 1990. – Т.2.
4. *Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн.: Навч. посібник / За ред. В.Г.Дончика.* – К., 1998.
5. *Історія української літератури. Кінець ХІХ – початок ХХ ст.: У 2 кн.: Підручник / За ред. проф. О.Д.Гнідан.* – К., 2005-2006.
6. *Ковалів Ю.* Письменство «розстріляного відродження»: від літературних угруповань до літературної дискусії. – К., 2004.
7. *Наєнко М.* Художня література України: Науково-популярний нарис. – К., 2008.
8. *Павличко С.* Теорія літератури. – К., 2002.
9. *Розстріляне відродження: Антологія. 1917-1933. Поезія – проза – драма – есей / Упорядкування, передмова, післямова Ю.Лавріненка; післямова Є.Сверстюка.* – К., 2002.
10. *Семенюк Г.* Українська драматургія 20-х років. – К., 1993.
11. *Сеник Л.Т.* Роман опору: Український роман 20-х років: проблема національної ідентичності. – Львів, 2002.
12. *Стильові тенденції української літератури ХХ століття: Збірник.* – К., 2004.
13. *Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: У 4 кн.* – К., 1994-1995.
14. *Шерех Ю.* Пороги і запоріжжя: Література. Мистецтво. Ідеологія: У 3 т. – Харків, 1998.
15. *Штонь Г.М.* Духовний простір української ліро-епічної прози. – К., 1998.

ОРІЄНТОВНІ ЗРАЗКИ ПИТАНЬ

1. “Літопис Руський” – Особливості композиції, використання легендарно-повістевого матеріалу.

2. Полемічна література. Твори Герасима Смотрицького, Клірика Острозького, Христофора Фіلالета, Мелетія Смотрицького.
3. Новизна предметів зображення, фольклорні елементи у віршах Климентія Зіновієва.
4. Григорій Сковорода і традиції української барокової поезії. Збірка “*Сад божественних пісень*”.
5. Традиції української літератури в “Оді на рабство”, 1783 р. Василя Капніста.
6. «Енеїда» І.Котляревського, 1798 р. : архітектоніка твору, еволюція образу Енея.
7. Проблема позитивного героя у діалогії «Шельменко – волостной писарь», «Шельменко – денщик», 1840 р.
8. Польська школа в українській літературі.
9. Українські народні перекази, легенди, повір’я – як художня основа «Вечорів на хуторі поблизу Диканьки» М. Гоголя.
10. Проблема мистецтва у циклі поетичних творів Т.Шевченка “Псалми Давидові”, 1845 р.
11. Творчість П. Куліша. Народницько-просвітницький характер громадянської лірики «Досвітки». Думи і поеми» (1862). Творча еволюція у збірці «Хуторна поезія» (1882). Жанровий спектр збірки «Дзвін» (1893).
12. Творчість Анатолія Свидницького. Цикл “Народні оповідання” Новаторство тематики й проблематики роману “Люборацькі”, 1886.
13. Драматичні спроби Панаса Мирного. “П’єса для читання”, “Лимерівна” (1892).
14. Творчість Марка Кропивницького. Соціально-побутова драма „Дай серцю волю, заведе в неволю”. Драма „Доки сонце зійде, роса очі виїсть” (1882).
15. Переосмислення І.Франком власних ідей та переконань попереднього етапу самоосягання у збірці „Мій Ізмарагд” (1898).
16. І.Франко як літературний критик. Характеристика літературно-критичних праць “Література, її завдання і найважливіші ціхи”, “Слово про критику”, “Із секретів поетичної творчості” та інші. Концептуальні питання розвитку літератури і власне творчості.
17. Становлення раннього українського модернізму, співвідношення неоромантизму, символізму, імпресіонізму, неореалізму.
18. Експериментальна природа драматургії кінця ХІХ – початку ХХ ст. П’єси О.Олеся, Г.Хоткевича, Лесі Українки.
19. «Розстріляне відродження» – умовна назва літературно-мистецької генерації 20-х – початку 30-х рр., репресованої комуністичною системою.
20. Формування нової прози 20-х рр., її проблемно-тематичний і жанрово-стильовий спектр.
21. Розвиток театру та драматургії. Поєднання традицій і новаторства (Г.Юра, Л.Курбас).
22. «Соціалістичний реалізм» – штучний напрям у літературі та мистецтві. Деформація естетичних категорій, надання їм політичного, вузько класового змісту.

23. Література Західної України. Стрілецька поезія. Творчість Б.-І.Антонича, Б.Кравціва, С.Гординського.
24. Література періоду Другої світової війни. Ослаблення репресивних заходів щодо майстрів слова.
25. Новаторські пошуки в поезії (Д.Павличко, Л.Костенко) і прозі (О.Довженко, О.Гончар).
26. Хрущовська «відлига» і література.
27. В.Симоненко як творча особистість.
28. «В'язнична» лірика І.Світличного, І.Калинця, М.Руденка та ін.
29. Історична белетристика П.Загребельного, Р.Іваничука, Р.Федоріва та ін.
30. Неоавангардизм літературних угруповань «Бу-Ба-Бу», «ЛуГоСад».
31. Утвердження в літературі безумовної творчої свободи митця, світоглядно-естетичної плюральності, що зумовило розширення її проблемно-тематичних горизонтів, вільний розвиток різних художніх систем, жанрів і напрямів.
32. Поетичні та прозові набутки українських зарубіжних письменників Е.Андієвської, В.Барки, Б.Бойчука, І.Качуровського, Ю.Тарнавського та ін.